

184 смертей

H - 56

A. P. Çexov

4207

5503

VIŞTTEZ

Okrizdat

— 1935 —

Kudymkar

A. P. ÇEXOV

VIŞTTEZ

Vuzətis V. Nilogov

OKRIZDAT

— 1935 —

KUDÝMKAR

РъЕКӨS

Çexov	3
Xameleon	5
Unter Prisivejев	10
Umələ kernь dumajtiş	16
Vañka	22
Uməl delo	28
On petə	35
Piksan	43
Nañim	54

Редактор *Ф. А. Тулицын*

Техредактор *С. Ф. Грибанов*

Корректор *З. А. Тетюева*

Окрит № 394 Заказ № 1114 Тираж 1000. Сдано в набор 16/IX-35 г.
Подписано к печати 22/X-35 г. Формат бумаги 72X110 1/32. Печатных
листов 33/4. В 1 п. л. 23792 т. з.

п. Кудымкар. типография „Свердполиграфтреста“

ÇEXOV

Anton Pavloviç Çexov znameñitəl roç giziş, çuzis janvar 17 lunə 1860 voə Taganrogъn. Dədəs sylən vəli krep-snej kressəninq, a ajıs qeъzət torgovəj. Çexov ve'etçis Taganregskəj gimnazialıb, səbərşən pondis velətçən Moskovskəj univerşitətiş medicinskəj fakultətən, kədə pomalıs 1884 voə. Nedər uzañlı dokturən, no səbərən vədsən pondis uzañlı literatırı uzyb.

Medožza vişt Çexovlən „Uçonəj soşedlə pişmo“ vəli peçatajtəm „Strekoza“nimə zurnalıb 1880 voə, a univerşitet pomalan voə petis sylən medožza knığa „Melpomena viştez“. Səbərşən petis mədik proizvedenço sbornikkez, kəz („Sera viştez“, „Pemdikə“, „Xmurəj otı“), kədnəsan Çexov pondis ləddişinə əzət gizişən.

Çexov uçastvujſis i obsestvennəj uzyb: vetlis Saxalın ostrov vylə tədsavın katorznikkəzlis vyt, uzañlı eýgjalış-şezlə otsalan uz organizujtəmən, juralis xolerakət pəşşis medicinskəj uçastokən.

1900 voə Çexov vəli bərjəm poçotnəj akademikən, no kək vo bərşən etkazitçis eta nimis, myla car Nikolaj II ez vynşət Mal şim Gorkəjəs poçotnəj akademikə bərjəm.

Una viştezşa da povesszezşa Çexov siżzə gizis pjessaez („Çajka“, „Vaqa dad“, „Kuim soj“, „Vişnovəj sad“), kədnə əzət uşpexxezən suvtətçisə Moskovskəj xudozestvennəj teatr scena vylən. Ijul 2 luna - 1904 ovərə Bədenvejlegerən (Germaniayıb) Çexov təzez tuberkulozən Vişdəmşən kulis. Əvəm sija M-skvalıb.

Asləs proizvedennoezən Çexov əzət xudozes'vənnəj vənən təççalis una ղedostatokkez pomessiççəj da burzaznəj stroj dəriñi roç oləmiş (sılış kulturañas kolççəmsə, vjurokratizmsə, posloşsə da polemsə intelligençiañlış, dikosşə da eýgjaləmsə dərevnəiş), no sija ez kör, tədvy revolucionnəj vənən pərətnə etə strojsə, a zagənika, şərşən-vərşən ləşətəmən—təskaştəg kultura stroitəmən burşətnə oləmsə.

XAMELEON

Bazarnej plossad vylət munə policejskəj nadziratəl Oçumelov, vil sənəla, kias nəvətə uzəlok. Sə məssən sagnalə munə gərd gorodovəj pozən, kədaə vevdərəz teçəm jəzlış tərəfəm krızovnik. Gəgər lən... Plossad vylən avu nekin. Lavkaeziş da kabakkeziş osta əbəsses zugyla vişətən çöckom şvet vylas, kəz ebgjaləm əmməz; nəlki nə gəgər avu korissez.

— Dak te kurtçaşny, kuł pijan! — kylə drug Oçumelov. — Çelad, ed lezə sijə! Əni avu suəm kurtçaşny! Viş! A... a!

Kylə ponlən kavzəm. Vişətə Oçumelov bokə da azzə: Piçugin pes vişan skladşaŋ, kuim kok vylən əzzətəmən çetçalə kotərtə pon. Sə şərə vətçə ləm kod çöckom kraxmalitəm jərnəsa mort, pərtçaləm kiža zyjetkaən. Sija vətçə sə şərə, i ozähləq əuzətçəmən uşə mu vylas da sapırqıtçə kutçişə ponəs vəris kokkez verdə. Mədət pırşa kynşə ponlən kavzəm da gorətəm:

„En lez!“ Lavkaeziş şənən təcçisənən uzan şinma çuzəmmez, i coza pes vişan sklad dənə, top — kəz mi pıeşən təcçisənə, əksə otır.

— Некъз веспорjadok, vase blagoroddo!..— suis gorodovəj.

Oçumelov bergətçə zıp krug sulgalanə i sığ-
nałə munə oțir dınpə. Saməj sklad vorotaez dıniş
ažəzə, sulalə sija pərtçaləm kiža ziļetkaa morts, kə-
da jılış vylənzyka gizəm, levtəm vylə veşkət ki-
sə, tycçalə ořirəslə virəs çunsa. Nedospovna kod
çuzəm vylas top—kız gizəm: „Uzo me orəta ten-
çit, selmal“, da i açıs çuqıs verman znamjo vylə
vaçkişlə. Oçumelov sek kazalis: morts eta Xrju-
kin — zarŋiš keriş maſter. Səras oțir kolasıп,
paşkətəm oziş kokkezsə, tusanas drəzzitəmən ru-
kalə mu vylən açıs vinovníkəs — çoçkom, coz,
jyla nıra, spinə vylas viz pjatnaa kışan. Gorzan
sinnez vylas tədçə təzdişəm da povzəm.

— Kęeəm sluçaj kuza estən? — jualə Oçume-
lov, oțir kolasə pırikə.— Myla estən? Myj vylə
te etə çuqtə?.. Kin gorətlis?

— Muna me, vase blagoroddo, nekinəs og
vərzət... — pondətis baitny Xrjukin, açıs kыgъ-
mas kaslajtə: — pes jılış to Mitrej Mitrejovičskət,
— i drug eta strameçəs ne kışan, ne myj ɬap
çuq berdam... Te menə proştit, me mort, kəda izaliş... Uzıs menam posnit. Med təpəm tıptəpəy,
sijən — myla etən çuqnam podi vıdşa nedəl og
vərzət... Eta, vase blagoroddo, zakónas avı gizəm,
medvəy pon jaſan terpitny... Bıd-kə pondas kurt-
çaşny, to sek şvetas ne ovny...

— Gm!.. Siž... — çorxta suis Oçumelov, açıs
kaseltəstas da vərzətəstas şinkymmeznas.— Siž...
Kinlən ponys? Me sijə etaz og kol, me tycçala

tijanlə, kəz ponnesə dom vylis leşavlyny! Kad-nı
vižətəslyń eteəm gospodinnes vylə, kədına oz ke-
rə postanovlennoes şərti! Kəz strapujtasə, ʃokvirəs,
sek sija kazalas menam, tıj seteəm leşpər pon da
mədik vetlətan poda. Me sylə myççala kuzkina
mat!.. Eldyrin, — kətsəvtis nadziratəl gorodovəjəs:
— təd, kinlən sija ponya da giz pretokol. A pon-
sə vijnə kolə. Əni-zə! Podi-kə esə sija salnəj...
Juala tijanlış, kinlən sija ponya?

— Eta, nekə, Zigelov generallən! — suis kinkə
otır kolasış.

— Zigelov generallən? Gm!.. Çəvt-zə, Eldy-
rin, me vylis pałtosə... Uuuuf, kyeəm zar! Naṭtə zer
ozyń siž... Ətikə me toko og vermy vezərtńy: kəz
sija vermis tenə kurtçəvtnə? — jualə Oçumelov
Xrjukinliş.—Neuzto sija vermas suzətńy çuqtə? Si-
ja-zə uçət, a te von kyeəm azbak! Te, tədalə, çu-
tə kərtulən garjəmat, a səvəgyn pırgəm te jurə
ideja, medvə perttəsny. Te-ed... tədsə otır! Təda
tijanəs, küllezəs!

— Sija, vase blagoroddö, narosnoiş ćigarkaən
sylə çukas, vakşəm ponda, a ponya ne durak, da
i ṭapnıtəma... Naşmek keriş mort, vase blagoroddö!

— Bəvətçan, krivəj! En-kə azzıv, dak myla və-
bətçan? Vase blagoroddöys-ed ıleşa gospodin i
vezərtə, bəvətçə-kə kinkə, a kin-kə oz çuklav, dak
kəz jen ozyń... A me-kə vəbətça, aş mirovəj sudi-
tas. Sylən zakonas viştaləm... Əni vydən ətkodəş...
Menam aslam vonə olə zandarmyń... tədnə kolə-kə
tijanlə.

— En wovby!

— Eta, ави, ави generallən.. — ръдъна dumaj-təmən kazalis gorodovəj. — Generalıslən eteəm-mezəs авиəş. Sylən vədəs ınazъkъs ılagavəjəş...

— Te etə vyl tədan?

— Вы, vase blagoroddo...

— Me açym təda, generalıslən ponnezəs dona-əş, porodistəjəş, a eta — kül tədas түј! Ne gənnas, ne түgərnas... stram ətik toko... I eteəm pon vi-żənpý?.. Kytənzə tijan ылəsnپý? Sed въ eteəm rcpъs, suam, Peterburgъn ıivo Məskvaъn, dak tədat түј-въ sek vəli? Setçin ez-въ vižətə zakonъs vylə, a sek-zə-въ ez i lovziş. Te, Xrjukin, terpitin zubıtsə, i deloez siž en kol... Kolə velətnü! Kad-ni...

— Podi-kə i generalıslən da... — gorən aslbs baitəmən moz, suis gorodovəj. — Çuzəm vylas avi gizəm... Kətkəlun me sъ ogradaiş eteəmə zə ażzılı.

— Zvyliş avukə generalıslən! — kinkə suis otiř kolasiš.

— Gm!.. Paštət-ko, Eldyrin vonə, me vylə pałtosə.. Myjkə tələs suçkəp nuə... Kynmişşə... Te nuətan sijə generalıs ordə da setçin juaşan. Viştalan, түша me ażzi da inđi... I viştav, medvъ sijə ez leżavlə ətəras... Sija, pədi esə i dona, a to vyd porş-kə pondas sylə cigarkaən nýras łykətnę, dak dyrja sijə sek eıkətnü. Ronys-ed ղeznəj çä-ça... A te, bolvan, leż kitə! Nem vylə түççəvnü durackəj çuňtə! Açıt vinovat!..

— Generallən von povarъs loktə, sylis juaşam... Ej, Prokor! Lok, dona mort, tatçə! Vižət ronys vylə... Tijan?

— Аззәмәш! Етәаммес мијан چузи — да езна вәвлә!

— I juaşńь setən něm vylé, — baitə Oçumelov.

— Sija slacçis! Nem setən dyr baitnystə... Viştali-kə, slacçis, dak slacçis i em... Vijnъ vot sijə i vbdəs.

— Eta avu miјan, — oзlaң baitə Prokor. — Eta generalıs vonlən, kəda kətkovnu loktis. Miјan avu okotnik borzəjjesə vižńь. Vonnyś pylən se-еәммесә vižə...

— Vonnyś-ja pylən loktis? Vladimir Ivanoviçs?

— Jualə Oçumelov, aslas چuzəməs bura čezmaşə, sənqaləm sorən vetlə leştitçəm. — To-ed kyz, gospodi! A me eg i təd! Gəştitəsńь ləktisə?

— Gəştitńь...

— To-ed kyz, gospodi! Gəztəmçisə vonnyś pondə... A me başa eg i təd! Dak etija inə pylən ponnyś? Əddən me rad... Boş sijə... Ponokys tujana, vizyv setəem... Tapnitəm etbiliş çunsə! Xa-xa-xa! No, myj drəzzitan? Rrr... rr... ləgaşə esə, selma... Kurtçaşış setəem...

Prokor kitsalə ponsə i tınpənъ pes sklad dýniş. Otiřs kyz vermənъ şeralənъ Xrjukinəs.

— Me esə şibala te dýnə! — grəzitis Oçumelov, a açıs kattis sənəlnas da pondis munňь oşlan bazarnəj plossad kuza.

UNTER PRISIBEJEV

— Unter-oficer Prisivejев! Te vinitçan sъыптый, te şentab 3 lunе kъvveznat i keremnat bezçeştitim. Žъgin urjadnikes, volostnij starshyna Alapoves, soc-kej Jefimoves, ponatay Ivanoves da Gavriloves i esе kreşşanaes kvaṭe, da esе oziş kuim mortsа sluzba ovjazannoşez tъrtikе. Lьddan on aştа vinovenjən?

Prisivejев, çukъra unter въekaşan kъməsa nuzetә kiesә bokkezas da baitә kizgan, zagalan golosən, çekanən kъz tecә vbd kъvsə, top-kez komandujtә:

— Vase vьšokoroddo, gospodin mirovaj sud-da! Loә, vidnә, vbd zakon statta şerti priçina at-testujtъ arkemem qelo etamem ponda. Vinovat ne me, a vbdəs mukədəs. Bvdəs eta qeləs arkmis — carstvo sylə ղevesnəj — kuləm sojşaŋ. Muna me uderlun Anfisa inəkət zagənika, blagorodnəja, vizəta — beregas əkşəm sylnda jəzys! Kъeəm set-eəm pravaez kuza setçə otir əkşisə? — juala me. Mъjlə? Neuzto vytte zakonas viştaləm, medvъ otir tabunən vetlətis? Gorətla: rəzqnitçə! Ponda tojlavny otirsə, medvъ munisə gorttezanъs, eäkti, sockajlə şivilonas şetavny...

— Sulav, te-ed ави үрјадңык, не ави starosta,—
çajtan ořir vətلىпъ eta tenat deloьs?

— Ne сылән! Ne сылән!— kъvhisе golossez ne
ətik suditan zъr peləssan.— Olan sъshaң ави, vase-
skoreddo! Dasvit vo-ni てるпитам sъshaң! Къз loktis
sluzbašan, siž sija kadشاң kət posadhis ръssy.
Bъdəsəs-ni түçitis!

— Utlanno siž, vase skoroddo!— baitə şviditel-
starosta.— Bъdəppyt mi noraşam. Ovпь sъkət
nекъз oz poz! Jennezən-li vetlətam, neto svadva,
suam, livo kъeəmkə slıçaj, sija setən i em, avzə,
so kъeəmkə porjadokkez ləşətlə. Çeladlış pellez
nекə, inkaez şəgyp vişətlə, medvъ setəəm nem ez
arkmъ, top kъz backo kъeəm-kə... Kətkovnu ker-
kuezət vetlətis, pişnaez oz 'eəktъ şıvпь, ei oz
eəktъ sotпь. Zakon, suə, setəəm ави, medvъ piş-
naez şıvпь.

— Sulav, te jestan ees viştavnıtə,— baitə
mirovəj, a əni med Prisivejev oşlaң viştalə.

— Kъvza!— җurtə unter.— Te, vase vъsokorod-
do, baitin, suan, ne menam delo ořires 'vətلىпъ...
Bur! A kъz besporjadokkez! Tuja-ja lezпь siž,
medvъ ořir bezobrazniçajtisə? Kъtən sija zakonas
gizəm, medvъ ořirlə şetпь voła? Me og vermy
bezobrazniçajtпь lezпь. Me-kə og pondъ vətلىпъ,
dak-nə kin pondas? Pozə sunпь, nekin nasto-
jassəj pərjadoksə oz təd, posadas toko me ətnam,
vase vъsokoroddo, təda, kъz kolə prostaj ořirьskət
vəditçыпъ, i, vase vъsokoroddo, me bъdəs verma ve-
zərtпь. Me ne muzik, me unter-oficer, otstavnəj kap-
tenarimus, Varsavaыn sluziti, stavып, a sъvəgyp poz-

arnikən, sessə sog vişəm kuza muni ses da kək
vo oli muzskəj klaşsiçeskəj progimnaziyalı svejča-
rən... Bədəs porjadokkesə təda. A muzik — pros-
təj mort, sija konəsno oz vezərt i sylə kolə kəv-
zəny menə, sylə-zə-ed polzaqs. Boşnə kət etə
dəlosə primer tujə... Vətla me oğırsə, a berasgas
pesok vylas vəjəm mort soj kujlə. Kyeəm osnovaq-
no kuza, tyla sija setən kujlə? — juala me. Mij,
sija porjadok loas? Mij urjadnikəs vişətə? Myla-
te, urjadnik, naçalstvolə on viştav? Podi-kə
sija açəs vəjis, a mozot, — setən dəlos Şibir dukən
kəssə. Setən ugolovnəj dəlo... Ažəgin urjadnik oz
i vişət, toko çigarka pukjə kuritə. „Kyeəm, suə,
eta tijan ukassik setəəm? Kəş, suə, tijan set-
əəməs ażişəma? Mij mi, suə, og tədə sətəg,
kəz tylə mijanlə kolə kernə?“ Vidnə, tylə, on
təd, durak te setəəm, sulalan-kə setən i nəm on ker.
„Me-pə esə tən, suə, viştali stanovəj pristavlə“.
Myla-zə, juala, stanovəj pristavlə? Kyeəm zəkon
stattaez şərti? Vermas-ja setəəm dəloezyən, kər vəjəm-
mez livo viñdəmməz i mukəd nylaqə vaçkişlana-
ezəs, — vermas-ja setəəm dəloezas stanovəjys?
Setən, sua, cozzək kolə gospodin şədovaşəllə
yətənəjuər da suddaezlə. Medoş, sua, təpət
kolə suvtənə akt da yətənə gospodin mirovəj
suḍḍalə. A sija, urjadnikəs, kəvzə da şeralə. I mu-
zikkes tozə. Bədənnəş şeralisə, vase vysokoroddo.
Prişaga verma boşnə. Vot eta şeralis i vot etija, i
Ažəgin şeralis. Mij, sua, piñneznətə keslatə? A
urjadnik i suə: „Mirovəj suḍḍaqs setəəm deloes
ponda oz vermə suditnə.“ Ena kəvvezşən menə

нелки дрәзә çapkis. Urjadnik, te-edə etijə viştalın? —
kılıçlıçis unter Zəgin urjadnik dənə.

— Viştali.

— Bədən kəlisə kъz te, ənzasə, prostəj oṭırıbs
dərnı: „Mirovəj suddabs setəəm qeloes ponda oz
vermъ suditń“. Bədən kəlisə, kъz te etijə, ənzasə...
Menə, vase vysokoroddo, zarə çapkis, me tъjkə
bədəsrovzəsti. Mədətryrşa, tъşa, mədətryrşa
vişlav, tъj te setəəm, ənzasə, suin! Sija vəra niyə-
zə kъvvezsə. Me sъ dənə. Kъz-zə te, sua, verman
siş vişlavın gospodin mirovəj sudda jılış? Te,
policejskəj urjadnik, da vlaşlə rapt? A? Da te,
sua, tədan tъj gospodin mirovəj suddabs tenə
vermas ena kъvvez ponda gubernskəj zandar-
mskəj upravlenıqə te nevlagonaçoznəja astə vişəm
ponda? Te tədan, sua, etna poliçeskəj kъvvez pon-
da tenə vermas gospodin mirovəj suddabs kъtçə
vətlyń? A starsıyna i sua: „Mirovəj, sua, unazık
aslas praviloezşa kernə nem oz vermъ. Sija toko
ucičik qeloez ponda vermə suditń.“ Siş i suis bədən-
ıns kəlisə... Kъz-zə te, sua, te vlaşsə voştan ləddıny
uçətən? No tъsha, sua, mekət sutkaez en sutit, a
to uməl loas. Vəvli Varsavaın ıbo kər oli muzskəj
klassiçeskəj progimnaziaas. Svejcaras toko kъz, tъj
mədkodzık kъvvez kъla, sek-zə nəzzala əteras — oz-
ja tъdav zandarm; lok, sua, tatçə, kavalər, — i bədəs
sъlə viştala. A estən dərevnəyin kinlə viştalan?.. Ləg
menam pondis petń. Əvidnə lois sijən, tъla ənpə
otır setəəm, a me əvtəssi da i... koçesnə, ne siş vys-
ti — əddən, a kъz kəlis, kokničik vylış, med ez lış
vase vysokoroddo jılış baitń seeəm kъvvez...

Starsynasə urjadnik pondis dorjyńь. Me i, ənza, urjadnikıslə... I əzziş... Me ləgaşlı, vase vysokoroddo, no da-ed sətəg oz-zə vəra poz, medvə dəriqətəsvńь. No da ılastəm mortəs-kə on vartlı, dak aslyt-zə ed grekəs loə. Əddənzyksə eəə delo ponda... livo besporjadok ponda...

— A mijan porjadok suvtətəməs şərə em kinlə vizətəsvńь. Sə ponda em urjadnik, starosta, sockəj...

— Urjadniks vyd tor şərə oz vermə vizətəsvńь, da i urjadniks oz i vezərt, tıj me vezərtə...

— No te vezərt, tıj etə ne tenat delo!

— Mıj? Kız-zə sija ne menam? Vezərttəm... Otır vezobraznıçajtəsvńь, a setən ne menam delo! Mıj tənəm nıjə oskypı-ja tıj-ja? Nıja vot norasən, sto me pişnəez og eəktə şıvnpı... Da tıj vırtəs pişnəezas? Sə tujə, medvə kyeəmkə deloən zənimajtçısvńь, nıja lullətlən, şıvəpı... A setən-zə modən voştısə rytteznas vıən pukavıńь. Kolə uzın vodnı, a nılen kyeəmkə başnəiez da kyeəmkə vızdəm, şeraləm. Menam gizəm!

— Mıj tenat gizəm?

— Kinnez vıən pukalən?

Kıskə Prisivejев zepşis nəitcəm gizətok, kəsalə oçkiez i ləddətə:

— Kreş, anaś, kədına pukalən vıən: Ivan Proxorov, Savva Mikiforov, Petr Petrov. Soldatka Susstova, dəva, kerə ne zakon şərti, olə Kislov Şenakət. Sverçok Ignat jereñniçajtə da i Mavra inəs sylən vıdsə vedma, ojjeznas vətlətə jəzliş məssez vıştə.

— Tırmas, — suə suđda i pondətə juavıńı sviditellezlis.

Unter Prisivejев lebtä ockiezsä kymäss vylas i
qivujtçemän viżetä mirovəj vylä, keda ez sъ dor sulav.
Jugjalənъ sylən въliktem şinnes, juqt gärden gär-
dətä nyг. Viżetä sija mirovəj vylä, şviditellez vylä
i nekъz oz vermy vezərtny, myşan mirovəjss siz
tadçä poləkod i myşan suditan zyr vyd peləşsan
kylə kyeemkə wogdəm, da guşənik viżşemäm kie-
şem, şeraləm. Vezərttəm sylə teliş kezə arestujtın
petkətəm prigovor!

— Mij ponda?! — baitä sija, evtä et mədərə
kieznas, oz təd myj kerny. — Kyeem zakon şerti?

I sylə lois vezərtana, kyz mirys vezhis i ovny
svetyn oz-ni tuj. Kymära, esəm dumaez sъ jıryp
pondənъ vergavny. No kər petis suditan zyris, az-
zylis muzikkezəs, kədnə vevşən moz sulalişə,
myjkə jılış baitisə, sija vaz privyčkaas şerti, kə-
dıkət oz-ni vermy torjətçny, qızətə bokkezas kiə-
sə da gorətlə ləg, kizgan golosən:

— Rəzniçə, otır! Ed gruditçə! Gorttezə!

UMƏLƏ KERNЬ DUMAJTİŞ

Südevnəj şledovatəl ozyń sulalə uçitik əddən i əddən kəsənlik muzik, sera zəndəsovəj jərnəsa, dəmasa vessana. Sylən gənşaləm, kokalan rəma çuzəmvannezbs da şinnezbs, kədənə uməla tədalisə suk kuz gəna şinkymmes uvtış, tycçalisə sylis duzgyla gaztəmsə. Jur vylas jurşiezbs kyz sapka, tədalə, vazən-ni avu sənavləm zugşəm jurşiezsə, kəda sija mugujşətis çuzəm vylas. Sija kəmtəm.

— Denis Grigorjev! — pondətə şledovatəl. — Lok matəzək da ətveçajt menam juaşannez vylə. Ijl şizimət lunə tavosa və kərttuj vylsa storoz Ivan Şemjonov Akinfov, asjaponnas viž kuza munikə, 141 versta vylən zastanitis tenə gajka sedti-kən, kədijən relsaes krepitçən spalaes berdə. Vot sija, gajkaqs!.. Etijən sija tenə i kutəm. Siž-ja etija vəli?

- Mýj?
- Siž-ja vədəs sija vəli, kyz Akinfovə viştalə?
- Vəli, etaş.
- Bur; no, a tylə te gajkasə sedtin?
- Mýj?
- Çarqъ te assit „týjtə“, ətveçajt vidi: tylə te sedtin gajkasə?

— Кэвъ ez kov, dak eg въ i sedť,—kizgə
Denis, açs pinqəvtis şinnezsə potoloklañas.

— Myjlə-zə kolə tenyt sija gajkaas?

— Gajkaas? Mijə gajkaezsis vətassez keram...

— Kinnez etə — mijə?

— Mijə, otırı... Klimovskəj muzikkes.

— Kylvъ, Denis, te en ləşətlə aştə te ozyń jə-jən, bait vyeemik. Nem setən vətassez jylis vəvət-çipy!

— Nekər eg vəvətçъ, a setən vəvətça... — wogę Denis, şinneznas kvarkysalıslə. — Da pozə-ja, vase blagorodđo, vətəsəstəg? Boşny kət çeripijanəs ʃivo kyeəmkə gagəs, kəda toko jestəm peňe pozşis da yugyrə kyeavny, myj sija pıras va rı-dəsəzzas vətəsəstəg? Vəvətça... şerəmtçystis Denis. — Kul-ja setən, çeri pijanas, pondas-kə vevdəras pavjavny! Jokъs, suka, nalim, kət kər pıdəsə lezcişenp, a kəda vevdəryń ujalə, dak sijə raz jez toko kvaṭitas, da i to soça... Mijan jyń jezbs oz ov... Sija çeriys prostornəj mesta radejtə.

— Myjlə te menym jezzez jylis vištaşan?

— Męj? Da ed te açt juaşan! Mijan i gospodaş sişi kijən. Uməlik zonkaok da i sija oz pondə vətəsəstəg kijń. Koñesno, kəda oz vezərt, dak sija munas vətəsəstəg çeriavnyta. Zakon durak-lə avu gizəm...

— Dak te baitan, sto te etə gajkasə sedtin syla, medvъ kerny vətəs?

— A to myj-zə? Ne wawkaezən-za orsny!

— No da vətəsəs vyla ~~dei~~ ^{Verenin} azzyń svineç, puła... kyeəmkə ~~kərtliu~~...

— Śvinecęsə tuj vylas on ażży, kolę nəvplı, a kərttuvbı oz tuj. Burzıkə gajkaşa nəm on ażży... Fşekbıt, i oṣta em.

— Jəjəp kyeemən-kə ləşətçevlan! Top-kız təp çuzəmat ılıbo kymərşan uşəmat. On-ja tyj-ja vezərt, jəjməm jur, kytçə vajətə gajkaesə sedtaləməs? Ez-vy viziət storozbıs dak, pojezdıs vermis-vy çetçəvtılı relsaes vlyiš, otiress-vy vijis! A otiress-vy te vijin?

— Izbav gospodi, vase blagoroddo! Myjlə vijləny? Ryttəməş-ja tyj-ja mi, neto zlodejjez kyeeməşkə? Slava tenət gospodi, gospodin batuško, vekəs assim oli da ne toko dumajtın, no i setəm dumaezbs juram ez vələ... Spaşı jeniñəj, batuško... Myj te

— A tyjşan, te şərti vy, pojezzdes pazavlvla-

ny? Sedtə gajka kyk-kuim vot tenət i berezdaşış!

Denis şerəmtçəstis da verittəma moz vižətə şledovatəl vylə.—No! Kypım vo-nı vyd derevensə sedtalam gajkaezsə, şo jenys vižə, a setən pazaləm... otiress vijin... Vot vy me relsaes nui, neto, suam, siş, ker popereg tuj vylas pukti, sek vermis berezdaşny pojezdıs, a to... tfu, gajka!

— Da te vezərt, gajkaeznas relsaes krepitçe spalaes berdə!

— Etə mi vezərtam... Mi edə ne vyd gajkasə sedtamə... kołamə edə... Ne ylation keram... vezərtam...

Denis paškətlə əmsə da krestalə.

— Məjmu estən pojezdıs relsaes vlyiš çetçəvtis, — baitə şledovatəl. — Əni vezərtan, myla...

— Myj suan?

— Эни, sua, vezərtan, тъяшан тәјтиу pojezdьs
relsaes вълиш çetçəvtis... Me vezərtä!

— Sъ vylе ti i velatämëş, batuskoez, medvъ ve-
zərtnъ... Jen batusko tәdis, kinlә vezərsə şeñtъ...
Vot ti viştalit, kъz da тъj, a storoz sija-zə ылəstäm
muzik, kvañtə şiviət i kъskə... Viştav-vъ da sъ-
vərşan i kъskъ! Viştaläm — muzik, muziklən i
vem... Giz siş-zə, vase blagoreçdo: kъkiş sija me-
nym pinqez kužam vaçkis da i morosam tapkis.

— Kər tençit kossisə, to esə tençit ażzişə əti
gajka... Sijə kəd veştiş te sedtin i kər?

— Etə te sija gajka jylis, kəda gərd jassıkybs
uvtyn kujlis?

— Og təd, kъtən sija tenat kujlis, no toko
ażzişə sijə. Kər te sijə sedtin?

— Ne me sijə sedti, menym sijə Ignasko, krivəj
Şemjonlən zonbs şetis. Etə me sъ jylis, kəda jassıkybs
uvtyn kujiis, a sijə, kədə lа tayvvıvşis dodşis ażzi-
sə, sijə mi ətlən Mitrofankət sedtim.

— Kъeəm Mitrofankət?

— Mitrofan Petrovkət... En-ja тъj-ja kъvль?
Nevoddez sija mijan kerə da vuzalə gospodaßslə.
Sыlə kolənъ una nijs, gajkaez. Въd nevodə, ləddə,
das kъlpym stukaen...

— Къvзъ... 1081 statto vinovnikkezəs тъzdəm
jylis viştaiə: zugdəm mogiş eýkətń kərttuj, kəda-
şan vermis-vъ arkmyń ызыt opasnəj delo i
vinovnik tәdis, sto sъşan vermis ionъ nesçaşso...
vezərtan? tәdis! A te en, vermъ ne tədnъ sijə,
kъtçə gajkaez sedtaləmbs vajətə, sija suditçə ssyl-
kaə, katarga uzzez vylə.

— Конесно, ти бурзъка төдат... Ми отир веләт-тәмәш... конесно ми ог vezәrtә!

— Видәс те ыләстан! Вәвәтçан тә, ләшәтлан!

— Мый вылә вәвәтçыпь? Juav дөревңаас, он ве-рит дак... Вәтәсъстәг токо саклеjәс күjәпь, а тым-даән умәлзәк piskarъssä, да и сија тенът oz sed вәтәсъстәг.

— Тә esә jez jılış viştav! — seralә sledo vatel.

— Jezъs mijan i ави... Лезам вугъурсә va вев-дәрас вәтәсъстәг вавылән, локтә токо golovl да i то соça.

— No, te çәv...

8ъ ави. Denis suvtçeslә kok вылиш kok ви-да vižәtә зөлонәj nojәn vevittem ръzan вылә, kvar-късалә şinneznas, top къз аззә ne noj, a sondi. Sledovatел реръта gizә.

— Menът типпъ? — jualә Denis нәдър тыйиш sulalәm вәгън

— Oz tuj. Me вошта тенә straza kipod uvtә da тұрмаә puksəta.

Denis dugdә kvarkъсавпь şinneznas, lebtә въвл-на suk гәна şinkътmesә, juasәmәn moz vižәtә çinovnik вылә.

— Къз siž, тыла тұрмаә? Vase blagoroddol Menът ңекәр, менът kolә jarmarkaә: Jogorşan gos ponda kuim rub kolә вошпъ...

— Çәv, en әнug.

— Turmaә... Vәli-въ тыј ponda, muni-въ, a estән тыйиш... Мый ponda? Eg gusas, ne eg (koşaş) тъс-каш... A te-kә, vase blagoroddо, нәдоимкаль jılış du-

majtan, dak te en verit starostaňsliš... Te gospodjipńslis, muvíz užalan uçrezdeňposa činovníkbsliš juav. — Pernatam sija, starostaňs...

— Çəv!

— Me i siž çela... — vobgə Denis. — A myj, starostaňs vəvətis ləddəmas, to kət prişaga əni-zə jur vylə... Mijə kuim von: Kuzma Grigorjev, Jegor Grigorjev i me Denis Grigorjev.

— Te tənəm en ȝug... Ej, Şemjon! — gorətlə şledovaťel. — Nuətny sijə!

— Mijə kuim von, — vobgə Denis, kər kъk jon soldat kutənъ i nuətnъ sijə kamerasiš. — Von von ponda avu ətvətçik... Kuzma oz vestъ, a Denis ətveçajt... Suddaez! Kulis pokojnik barin-generalıš, carstvo sylə ȝevesnəj, a to-vъ myççalıs sija tijanlə, suddaeslə... Kolə kuznъ, kъz suđitnъ, ne veş... Kət i vartъ, no toko medvъ dəlo ponda, so-veş şərti...

VANKA

Vanka Zukov, əkməs voşa zonkaok, kuim təliş bərlanə kəz munis velətçəny sapog vuriş Alaxın dənə, Rozosvo pakətə ez vod uzńy. Viççis, kər kəzainnes da podmaşterrezbəs kajisə zautreňa dorə, sija kəskis kəzainbəs skapis černilnica, siməm peroa ručka, puktis ozas nəitəm gumaga lis da pondis giznb. Medožza ełpassə giztəz ne ətpriş, poləmən əzzəvtis əsənnes da ıvəs vylə, viçətəstis bokşan moz jennez vylə, ət-mədərə kədaşan ənzalisə kavvezən zazzəz da sesşa sırkjaləmən moz lovzişis. Bumagaſs kujlis labiç vylən, a açs sulalis pižəssez vylən labiç doras.

„Musa deduk, Konstanțin Makaroviç! — gizis sija. — Giza tenət gizətok. Radujta tenə Rozosvoən, kora jenşən tenət medbursə. Abu menam ne ajə ne maminəj, toko te menam ətnat kołçin“

Vanka iñdətis şinnesə, viçətə pemtə əsənpə, kədaňn veriktis masiš bi jugər, vylte kəz şin ozas tyciçis aslas qedəs, Konstanțin Makaroviçəs, kəda olis ojşa storozən Zuvarjov gospoda ordən. Eta uçətik kəsənlik supət stariçok, 65 vo gəgərşa, vek-sə şeralan çuzəma, kod şinneza. Lunneznas sija livo uzə kuxnayı, livo balaguritə strapajtişsəzkət,

а ојнас каттішә ызыт, соңы тулупә і ветләтә керкү гәгәрәттәс, șарәттәслә аслас șarkanәп. Сы шәрә вәтәнъ тьскыртәмаш јурсә да, пәриш Kastanka да кыр Vjun, ңимтәмаш сијә сиз șәд гәпъс да тьгәртъс ponda, ачыс куз, кызи uçкыш. Ета әddән radujtciş да ле-
тиçиш, әтмоz визәтә кыз as kәzainъs вылә, siш-зә i
jazzes вылә. Но сы вылә veritnъ oz poz. Сы radujt-
çәm да ле-тиçәm увтън sajәvtçәm сыләn lukavstvoes.
Nekin burzъka oz куз kәdkostaenkә guşaşny da
тапнитнъ kokәtтas, рыгнъ јайнә (lедникә), либо gu-
shaвnъ muziklis kurәg. Sыliш ne әтрыш-ни pondylisә
ceglavnъ вәриш kokkezsә, кыкыш кыпты pondylisә
загәтнъ-ңi, выд ңедел зынlovъs pettәз vartlyvlәnъ,
но сија шо кызкә lovzә.

Әni nattә, әdedь sulalә vorotabs дыпъп, cikra-
lъslә shinneznas, визәтә jugyt, gәrd derevenskәj
viçku әзыннес вылә, tapatъslә pimieznas, balaguritә
gospodin ordыn olişsezkәt. Șarkan сыләn kәrtalәm ku-
sak berdә. Sija solkәtъslә oça ki, çutraşъslә kәzylشاңas
da şeralъslә, ceplalә to gorniçnәjәs, ңето stijapkaes.

— Tabaksә ңukajtъstam-ja тый-ja? — baitә sija,
vajәtә inkaes озә assis tabaterkasә.

Inkaes ңukajtәnъ da pondәnъ bura çirsjyнъ
ңesjyнъ. Sek әdedь toko șeңqalъslә raduvja da
pondә ңәздәnъ şeravnъ, ачыs gorәtlә:

— Neeкәvt, neekәvt, kыnmis!

Şetәnъ ңukajtнъ tabaksә i ponneslә. Kastanka
çurşkә ңesjә, bergәtlә пырнас da әвиiditçәmшән ти-
нә ны дыниш. A Vjunъs kapli oz ңesjъ, toko ki-
vylalә вәзнас. A pogoddabs әddәn-ңi bur. A voz-
dukъs çelana, jugyt, svezәj. Ojъs рemъt, no derev-

ңаңs çoçkom kerkujurreznas, da eyn eakylleznas, kədna petən̄ trubaeziş, şerebro kod kurzavitəm puez da tolaez tədalən̄ jugyla vədsən. Omən kymər kuzaas top kyz kojaləm cozməsan kozuvvezən, a mleçnəj tujs setəəm jatnəja tədçə, vytə praznik ozyń kinkə sijə mişkaləm da nırtəm ləmtən...

İs lovzişis Vaňka, suekis çerniloas perosə da ožlañ pondis vəra gizn̄.

„A tən tənyt bura sedis. Kəzainys jurşiatlam petkətis əgradaəzşanys da remenən bura i səralis bokkezəs sijən, myla gytçəti kaganysə da kazag-təg onməssi. Əti lunə vəra kəzajkabs eəktis menə şelodki vesətn̄, a me kuti vesətn̄ vəzşañas, a siya kvaṭitis me kiiş şelodkisə da şelodki pırnas pondis kyz țukn̄ me çuzəmə. Podmaşterrezys gotşən̄ menə şeralən̄, əstən̄ kabakə vina boşn̄, eəktən̄ kəzainyslış ogureçcez guşavn̄, a kəzainys vəra i pəvsalə bokkezəs myjən sedas. Şojan nekъeəm avi. Asjaponnas şetən̄ toko naq, əved kezas kastor i rıtnas vəra zə naq, a siş, sun, çaj livo səd, to kəzainnes aşnəs vyrskasə. Uzlynp̄ menə eəktən̄ posəzən̄, a kər kaganys gorzə, sek i oj-vyt onçir on ker — gytçətan zırka. Musa deduk, ker miləştə, boş menə tatiş gortə, derevnaə, oz-ni tuj sessə tənyt nekъz ovn̄... Kok vylat jurbita, vek ponda jenlə kejtynp̄, nuət menə tatiş, a to kula...“

Vaňka ńumtyrtbstis əmsə, tiłbstis şəd kulakkeznas şinnezə da ńukəstis.

„Me ponda tenət tabak izn̄, — siş gizis ozyń: — jenlə kejtynp̄, a kyz myj ne te şərti, sek kyz

verman, kül menə. A kyz dumajtan, myj temyt iz nekxeem oz aqzis, sek me aqym kristaraqı korşa prikassıks dıne sapoggez ciştitń, neto Pjodorı tujə pastukavń tyna. Musa deduk, ovnı neküz-nı oz poz, burzık kuyń-nı. Mədi podən-nı rıssıny derevnaas, da sapoggezə avi, kəzylis pola. A kər ızıt vıdına dak eta ponda tenə verdnı ponda, nekər nekiplə əvidəa og şet, i kulan — vek ponda kaztvlıń, kejtyń te dusa ponda, kyz i Palad mamə ponda.

„A Moskva ızıt kar. Kerkues vıdəs gospod-skəjəş, vəvvez eməs una, a bałaez avi da i ponnes avi lokəş. Slavittən tatən çelad oz vetlətə, kliros vılyı siş-zə oz lezə şıvnı, a ətpriş me ażzıli əti lavka əsən vılış vugyrrez vuzaşəp vıdkod çeri ponda, əddən donaəş. Əti vugyr setəem em, myj pudovəj soməs vişas. I esə setəem lavkaez ażzıli, kytən eməs pişsallez mijan barinlən kodəş-zə, nałtə setəemtəs şo sat gəgər sulalə. A jaj vuzalan lavka-ezas i tarres, i şəlaez, i kəçces, a kytən niyə lıjləń, sə jılış vuzaşışsezəs oz viştalə.

„Musa deduk, kər loas barinıslən jolka gəştin-ciən, te sek boş temyt zarňia ərek da zev zəlonəj jassikas. Kor barinıs nəvliş, Olga Ignattevnaşlış, viştav — Vañukxs ponda.“

Drəz ryr moz şekhta lovzişis Vañka da vəra pondis giznı ožlaq. Uşis sylə tədvılas kəz keraləm, gospoda ponda. Kəz keravń ryr vetləvlis dedəs i nuətlis şeras Vañukə. Gaza vəli kadəs. I dedəs kursıksıslə i morozıs kursıksıslə, a nı vıle vişətəm-şań i Vañkaıs pondis kursıktıń. Kəz keravń pondıtəz dedəs sylən kuritıstas trubkaən, dır əukajtə

tabak, açsın şeralə kənməm Vaṇusə. Tom kurzavaən kaṭṭəm kəzokkes sulalənə, sumraj kerşəmaş da, vižcişənə, kədylə nylə loə kavnp. Kəşan myj i myçcişis tolaez kuza, kəz strela kotərtə kəç... Dedəs ez vermy vižçyn, goratis:

— Kut, kut... kut! Əttə, kəz taj...kokpjataezs ez şizavlə...

Keraləm kəzsə ded kəskis gospoda kerküə, a setçin etə kəzoksə pondisə voçənə... Jonzəkasə Vaṇaabs vylə vižətəslis gospodinəslən pıvəs Olga Ignat'evnaabs, kədə med jona vədənşa ɬubitis Vaṇuk. Kər esə lovja vəli Vaṇuklən Palad matyś, kər olis strjapkaən gospodaabs ordyn, Olga Ignat'evnaabs verdvəvlis Vaṇuksə kanfettezən da ղem kerəmşan velətis gizn, ləddənə şoəz da kadrillez jəktənə. Kər-zə Paladəs kulis, şirotkə Vaṇkaəs vaşətisə kuxnəə dedəs dıpnə, a kuxnaiş Moskvaə Alaxin sapog vuriş dıpnə...

„Lok, musa qeduk, — ožlanə şo gizis Vaṇka:— Xristosən jenən tenə kejma, boş menə tatiş, zalejt te menə sudttəm şirotasə, a to menə vədən vartlə, i kynəm orətə şimalə, da i əddən gaztəm, ryr gorza. Kətkovnu kəz-kə, vəra, kəzainəs kavən jur kuzaam koşəvtis, vədəs kok vəvşim uşı, vəbşavlı vədəs. Med-ni uməl menam olanəs, umələzək ponşanı... I esə koruyaşa Ələnlə, krivəj Jogorlə da kucherlə, a garmonnasə mençim ղekinlə en-set. Kolçça tenat nuçok Ivan Žukov, musa qeduk, lok.“

Vaṇka kəstis nol kusin gizəm lissə da şuŷstis sijə konvertə, kədə rənqas nəvis kopejka vylə... Dumajtəstis nedər, suekis perosə da gizis adres:

Derevnaæ dedala

Şybərşan gyzjəvtəstis jursə, dumajtəstis esə da sodtis: „Konstantin Makaroviçlə“. Kolçcis sija rad şələmən siyən, myla sylə ղekin ez zug giznə. Puktis jur vylas sapka, ez i kysav vylas paşsə, ətpəvsən i kotərtis ətərə...

Lavkaezən jajen vuzaşışsez, kədnaliş juasıs sija tən, viştalisə sylə, pişmoezsə-pə lezən pocta jassıkkəzə, a jassıkkəzəs vəd mu paşa kyskalənən trojkaezən, kod jamsıkkəzən, gora şılkannezən. Vañka kotərtis ozzə pocta jassıkk dənəz, şuŷstis selə dona pişmosə...

Ças vərti çəskət dumaez duqtətəm uvtıñ sija uzis çəskət onən... Vətə uşkətçis sylə gor, gor vylas, vyllə, pukalə qedəs, açəs əsətəma kəmtəm kokkesə gor bokas da ləddə strjapkaezlə pişmosə. Gor gəgərənənas vətlətə Vjun da kivylalə wəznas...

UMƏL DELO

— Kin munə?

Ranxt və avı. Storoz nəm oz ażż, no təlxs da pues sumitəm pŷr bura kylə, kyz kinkə munə sə ozət aleja kuża. Kyməra da tumannəj maıt təlişsa ojxs, vylte, kyz katțəm müsə, i storozıslə kazıltçə, top kyz tiy়əs i kymərəs, i sija açxs, aslas dumaezən, ətlaasəm tıjən-kə, kyeəmkə ətik ızyt jıztəm-şədə. Munnx pożə toko kimalasən.

— Kin munə? — mədətpyrşa jualə storoz, sylə pondə kazitçəny, top-kyz sija kylə i sopçitəm, i viççəmən guşənik kiekəm, şeraləm. — Kin setən?

— Me, bałusko... — ranxt gorətçis pəriş gəlosa.

— Da kin te?

— Me... muniş mort!

— Kin setəəm muniş? — loka gorətçis storoz, medvə vevləny gorətləmñas assis poləmsə. — Kyskalə tenə tati neçistəjəs! Kyskaşan, kuł, ojnas sojnain vylvətətəs!

— Vyl avı-kə setən sojnain?

— A te-nə tıj çajtan? Loə vidnə sojnain. On ażż?

— O-ox-xo-ho... carica ńevesnəj! — kysə stariklən ıs ləvzişəm. — Nem, bałusko, og ażż, nəm.

Viżət remyt kyeəm, remyt. Əuz oz tħadav, remyt,
bałusko! O-xo-xo-xxx...

— Da kin te seteəməs?

— Me straṇnik, bałusko, strannəj mort.

— Kulliez seteəməs, ojsərşaəs... Straṇnikkez kyeəməşkə nija! Pjaṇnikkez... — wogħa storoz, straṇnik
kiss baitemšaq da sib šekkta ьs lolaləmšaq ezzek
pondy ronvъ. — Grekə pъran tijankət! Lun-lun ju-
əpъ, a ojnas nijə kulliezbs kyskaləpъ. A tyjkə, kye-
tənət kvyşis, sto te setən ne ətnat, a top-kyz
ti kyk-kuim.

— Ətnam, bałusko, ətnam. Kyz em ətnam...
O-xo-xo-xx, grekkez mijan...

Storoz dangiṣə mort vylə i suvtçə.

— Kyz-zə te tatçə sedin? — jualə sija.

— Əsi, bur mort. Muni-wъ Mitrejevskəj melni-
ça dypə da i əsi.

— Ək te! Setən-ja tujbs Mitrejevskəj melničaas?
Baranlən tenat jurbt! Mitrejevskəj melničaas dypə
kolə tuppъ unaen sulgalaqə, veşkъta karşañas ka-
zonnəj tuj kuzaas.

— Veli grek, bałusko, veli... Sbyliş veli, og pon-
dy grekəs suşkynъ? A kęzə tənət əni mun-
pıtyə?

— A mun şo ožlañ i ožlañ eta aleja kuza, kyticəz
tupikəz on lok, a sibvərshañ çapkiş sulgalaqə i
mun kyticəz vydəs sojnainsə on mun, mun şo vo-
rotaokəz. Setən vorotaok loktas... Oş i mun-ni kət
te. Nossas, kanavaas en uş. A setçin sojnain sajas
mun şo ьbbes, ьbbes, ьbbes kuza, kyticəz on lok
każonnəj tuj vyləzzis.

— Med jen şetə zdorovjo, bałusko. Dorjь, sаrica ңөвөснәj, miloštә ker. A to kollalin-въ dovrәj mort! Ker miloštә, kollav vorotaokәзжас!

— Em taj menym tekət kad! Mun açt.

— Lo miloşlivәjәn, eäktъ jensә miloşsә kernъ. Nem og azzъ, bałusko, zuz oz tъdav, kәt şinmә ros mәrt... Әddәn-ни, әddәn remyt! Kollav, sudarik!

— Da, em menym kad kollavlyпtә! Въdәnәs-кә pestuniçajtnъ, то siž i tijanәs ne kollavlyпtъ.

— Xrista-rađi kollav. I nem og azzъ i pola әt-nam sojnain kuzaas muppъtә. Polәm petә, bałusko, polәm petә, pola, polsişşә, dovrәj mort.

— Kъsaşin te me jur vylә, — ьslolvzişә storoz. — No ladnә, munam!

Storoz i nuniş vәrzәtçөnъ mestaiş. Münәnъ niјa rjadәn oça pelpon i çelәnъ. Ul, suçkәp nuiş tәv vaçkә nyлә veşkъta çuzәmmezanъs, sumitan, riz razasан puezbs gеriş vot्�tez çapkalәnъ pъ vylә. Alejaś çut ne omәn vevtәm lъvan.

— Әlik menym vezәrttәm, — baitә storoz dyr çelәm bәrşan, — kъz te tatçә sedin? Vorotaezъs-zә zamokәn ignalәmaš. Әgrada vevdәrәttas-ja myj-ja vuzin? Bыliş-kә әgrada vevdәrәttas dak, to pәriş mortlә seteäm izъs — medbәrja delo-ni!

— Og tәd, bałusko, og tәd. Açym og tәd, kъz tatçә sedi. Ne meşań. Jenъs myzzis. Bыliş ne meşań, lukavәjъs zugis. A te, bałusko, storozәn vidnә olan atәn?

— Storozәn.

— Әtnat vydәs sojnainas?

Tәlъs sъ әddәna ranъt ръkis, sto niјa kъknannъs

suvtçisə minuta kezə. Storoz viççis, kər dug-dystas təvəs, ne siž pondas vizgyp, raptor gorətçis:

— Mijə setən kuimən, ətəs gorjaçkaən kujlə, a mədəs uza. Mi səkət vezlaşam.

— Siž, siž, bałusko, siž. Təvəs, təvəs kyeəm! Podi-kə vədəs pokojnikkes kyləp! Top kyz lok zvir vizzitə... Ox-xo-xo-xx...

— A te açıt kylış?

— Blış, bałusko. Vologodskəj me, ylvania. Svjatəj mestaezət vetləta da dobrəj otır ponda kejma. Dorj, kərmiləca bałusko, miləstə ker.

Storoz nedər kezə suvtçistə kuritəsپ, ləpkişə munış spina sajə i əztə drug ne ətik istəg. Jugərəs med-ozza istəg bilən melknitə, mig kezə jugərşətə ne-una veşkət lador allejasə, angelən çoçkom pameñik da pemt kres; mədəz istəg vi jugərəs vüvti rıknitəs, no təvşan sek-zə kusis, kyz virdy়stis sija sulgavъv bokəttis i pemtis torjətçis toko kyeəmkə resotkalən pełəs tor; kuimət istəg vi jugərəs jugərşətə veşkətsə i sulgalansə çoçkom pameñik, şəd kres da çelad sojna gu gəgəriş resotka.

— Uzənъ pokojnikkez, uzənъ rodnejjez! — voggə munış, gorən ьsllovzişə. — Uzənъ i bogatəjjes, i goləjjes, i ьləsaes, i vəvəvves, i dobrəjjes, i lokkes. Bədənlə nylə eti don. I pondasə uzń truba pres-tavlenno 8yəz. Carstvo nevesnəj nylə, vekşa pokoj.

— Əni vot munam, a loas kad, kər aşnym kujlyпь pondam, — baitə storoz.

— Siž, siž. Bbdən, vbdən pondam. Avi setəem mort, kəda oz kuv. O-xo-xo-xx. Deloez mijan umələş, lukavəjəş. Dusa menam pədtəm ad. «Grekkez,

grekkez! Ləgaşis jenəs me vylə. Oz lo tənəm spa-
şenqo ne estən ne mədər jugyəs, şibdi grekkezas,
kız gag miə.

— Da, a kuvnə kolə.

— Sija i em, sto kolə.

— Strañiklə koknitzək kuvnə mijan koğışsa,—
baitə storoz.

— Strañikkes ne ətkoğas ovlenp. Eməş, zvyl-
ış, kədəna kejmənə jenneslə grekkeznəs ponda, a
eməş i setəəməş, sojnain kuza ojnəs əsənə, küllezə-
tesitənə... Mukəd strañik, on i kaçav, kolas-kə,
kozgas tənət çer oropən kyməs kuzaat, setçə i nuz-
zalan i lov avı.

— Mıjlə te setəəm kvvvezsə?

— A siž. Vot, avı-kə, i vorotaok! Sija i em.
Oş-zə, musuk!

Storoz kimalasən oştə vorotaoksə, petkətə kırə-
lətəs strañikəs da baitə:

— Setən i pom sojnainlə. Əni mun rıg'vvəs
i ıvvəs kuza, kytçəz on lək kaçonnəj tuj vyləzziş.
Loktas əni mezaa kanava, toko setçə en uş... A re-
tan tuj vylas, dak çapkiş veşkət vylas i siž saməj
mələniçəs dəpəz...

— O-xo-xo-xxx, — şəkəta lovzişə strañik da-
çələm vəgən viştalıs.—A me əni siž dumajta: tə-
nəm ne mə vylə tıppə Mitrejevskəj mələniçəs də-
pə... Kyeəm vəriş dəpə me setçin muna! Me tekət
sulalısta, sudarık...

— Mıjlə mekət tənət sulavnə?

— A siž... tekət gazazı...

— Аззәмат аслыт кинәs газәтшәs! Тe, тьдалә, stranñik, азза me, lubitan ɛutkaez suṭipń...

— Lubita,— baitә proxozәj, açsъ-ed kъz verme, pondis kiękъпь şerapń.— Ax te, musuk... menam lubeznәj mort! Эni dъr pondan kaztвvльпь stranñiksә!

— Myj ponda menym tenә kaztвvльпь?

— Kъeәm koknita me tenә kъj... Te dumajtan me stranñik? Me sovsem ne stranñik.

— Kin-zә te?

— Pokojník... Grobiş toko sto çetç... Tәdan Gubarjov slesarsә, esә taj maşlenicanaszagatcis. Me vot sija Gubarjovъs i em.

— Вәвәтçь upazъk!..

Storoz oz verit, no kыlә vьvтъras kъeәmkә şektyә, kәzytә, polәm. Sija vәrzәtçә mestaiş, pondә çoza kossыпь kimalasәn vorotaçkkesә.

— Sulav, kыtçә te?— baitә muniş mort, kvañitә siјә kiëttis.— Эtta te kъeәm. Kin tujә-zә te menә puktan?

— Lež! — gorәtlә storoz, myrşә mezdәtпь kisә.

— Sulav! Eäkta sulavnъ dak sulav... En neekiş, serpәş! Mәdan-kә lov'jen kolçсыпь, dak sulav da sүtә en şetavly, kыtçәz eäkta. Ne okota toko virsә kişпь, a to vazып-нi вь.çerdin, lокvirәş... Sulav!

Storozlәn kusiñtçөпь rizәsses, povzәm uvja kurşәпь şinnes, drәzylә vьldsәn tusanas, zmitçә ograda berdas. Sija mәdis-вь gorәtпь, no tәdә, myj gorәtәmьs sylәn oz kев olaninәzżas... Sъ dыпып sula-

Дә муніш, виշә сіjә кіеттас. Minut kuim sulalә çәlәmән.

— Әтик gorjačkaәn sogalә, тәдик үзә, а күимтәs straŋnikkezәs kollalә,— вовгә муніш. — Burәş storozzez, pozә из don vestъпь! — Baṭa, vorrezsъ kәt kәr storozzezza vъpazъkәş vәvlisә! Sulav! Sulav, en vәrәtçъ...

Çәlәmәn çulalә siž vit-das къпым minutа. Drug tәlsъ vajәtis sutqәvtәmәn 8ъ...

— Әni verman munпь,— baitә muniш, lezә storozлиш kisә.— Mun da kejть jenlә, sto kъзкә lovjәn kolçчин.

Muniш siž-zә rapыт sutqәvtә, kotәrtә vorotaok dъniш, kылә къз çetçәvtә kanavasә. Kazalis storoz тъjкә әddәn имәлә, шо esә drәzъtә polәmşan, polәmәn oštә vorotaoksә, kүnә shinnesә i kotәrtә myšlaңә. Ызыт allejaә kezan dъliш kылә kinliшkә termaşan koksy da jualә sylis guşәqikәn.

— Eta te, Tima. A kытәn Miňkaъ?

Kәr storozъs kotәrtis suç ызыт allejasә, sylә shin vylas usis remytiш uçitik sojjalan vi. Къпым matәzъk şibәtçis viъs dъnә, sylpt povsiшsizъk i jonzъka kъvşis тъj-kә kъeemtә umәl.

„Avи-kә vi, viçkuas,— dumajtә sija.— Kыş sylә setçin lonytә? Dorjъ menә kәrmileç batuško! Siž sija i em!“

Minuta jee sulalbstis storozъs zugalәm әsъп dъnъп da jәjmәm-moz viшәtә voltaras. Uçetik voskovәj masiš, kәdә vorres vunәtәmaş kusәtпь, melkajtә әsъпәt тәv pъrlәmşan, зозә çapkalәm rizaez, pәrәtәm skapok, prestol da zertvennij gәgәr una, una kok sleddez.

Çulalә nedyr kad, kъз unqalan tәlsъ әtmәdәrә pondis nәvәtпь sojnain kuza termaşana, neәtmoza tongәm...

ON PETƏ

Oj. Varka pestuṇna, daskuim vo gəgərşa pıvka, gytçətə zyrka, kədañi kujlis kaga da çut kylə ñurkjətlə:

Ə-ə-əva-əva-əva.

Pışṇaok me şyla...

Jennes ozyń sotçə zelonaj lampadka; omən zır kuza pełəssan pełesəz ńuzətəm gez, kəda výlən əsalənъ kaga ruzummez da iñkalən ızyt şəd vesjan. Bişan potolokas usə ızyt vez pjatna, a ruzummezşanas da vesjanşanas arkımənъ kuž vuzərrez, kədnə usənъ gor veştə, zyrka vestas da Varkaabs vylə. Kər lampadkaabs pondə migajtnъ, sek ətləyń, kyz ʃovzənъ, pondənъ vərnъ potolok vylvşa pjatnaabs i vuzərbs, ʒik kyz vərətəslə tələn. Kerkuasduk. Kyskə ńostəm neçəskət sýd da sapogi təvar dükən.

Kaga gorzə. Gorzəmşanas vydəs şibdəm-ni golosbs, no so esa gorətlə, on təd, kər sija dugdas. A Varkalən olys petə. Şinnezbs lakaşənъ, jürbs ʃustırtçə, kyskə uvdərə, şivis vişə. Oz vermъ vərətəsnъ ne şinloppeznas ne tərppeznas. Sylə ka-zıtcə, vytte kyz vydəs tuvdəm da koşməm çuzə-

тұс, жұрға 10әм иңдік, көз үлекка журук.

— Э-ә-әва-әва-әва,—пүркінде сија:— каса мәтепті руа...

Gорып кылә goralə таçкан gag. Məd zýrjas, өвәс sajas зъкјепь үзәпь кәзайнұс да подмастерь Орен... Zalobnəja зұртә зърка, пүркінде Varka-ы—і вѣдәс etija әтлаашә ojsa лантетан музъкаә, кәдә setеәм çәскѣт kъvzъпь, көр vodan олпас вълә. Эни-зә eta музъкааб tokо zilәtә onsә. Эtkә лантетә, мәдкә үзпь oz шет: лантас-кә Varka, sek siјә кәзажеваабsovкәтасә.

Migajtә lampadka. Vez pјatnaas да визаррес pondәпь вәрпь, рыгәпь Varkaаб зынvi күңшәм, не-вәрәтçan shinnezә da сь зынvi лантем vemә kattisәпь вәтсора dumaez. Sija аззә şed кымәр palakkez, kәdnа вәтлишәпь әтамәдпұс şәркп кымәр kuzaas da gorәtlәпь къзи kagaabz-zә. No vot пәвәттис tәv i кымәр palakkes әsisә, i Varkaә тъң-циjis ota ызыт түj, kәda vevtlәm kizerik ңаtәn: түj kuzaas kъssәпь obozzez, slopkәпь типәпь oтir kotomkaezен spinaezanұs, vestaşәпь озә-вәрә къ-әэмкә визаррез; kъknan ladәrşanas, kәзыт къз туман рyr тьдаләпь possez. Drug oтirұs kotomkaez-нұs i визаррез ишәпь ти вълас, kizer ңаtас.— „Мыjlә siјә?“—jualә Varka.— „Uzпь, uzпь!“—раптgorәtçisә sylә. I nija kъz onәn оптәшшәпь, çәскѣта үзәпь, a telegrafnәj provolokaez вълып pukalәпь kaeaez“da rakaez, karzәпь kiekәпь, къз kagaabz-zә, starajtçәпь sajmәтпь niјes.

— Э-ә-әва-әва-әва, pişqaoksә me şy'a...— пүркінде Varka i sek-zә ассә pondis аззыпь ре-

тыт, duka kerkuып. Зозып bergalә sylәn pokojnәj аյыс, Jefim Štepanov. Sija oz азъы siјә, no кылә, къз sija въглашә зоз kuzaas da ojzә. Sylәn, къз-
sija viшtalә, pondәm „viшпъ kilabs“. Sylә әddәna,
tъdalә, zubyt, ңелки kыv oz verмъ gorәtçыпь, toko
giçraşә kъskalә lovсә: çakәtә piñzeznas, top kъз
baraban vartә:

— Bu·vi·vi·vi...

Mamъs Paladъs kotәrtis usadваә viшtavпъ gos-
podalә Jefimъs viшәm jylis Munis sija vazъn-пi,
kad-пi въ bertnъ. Varka kujlә gor vlyп, oz uz,
kъvzә ajыslıš „vi·vi·vi“. No vot, kыlә kin-kә
әsъп uvtas loktis. Etә gospodaъs tom doktorsә
iñdisә, keda karşaңas loktis gәstiñtүtә mijanә, kъ-
lә kъzәtәm da ьvæssezen klopәtәm.

— Эztә vişә, — baitә sija.

— Bu·vi·vi... — panъt gorәtçis Jefim.

Paladъs kotәrtә gor дынә, pondә kossыпь ko-
nurkaeziş istәggezsә. Culalә minuta jee çәlәmәn.
Doktor kossә karmanneşis da әztә aslas istәggezen.

— Эni-zә, batusko, әni-zә, — baitә Palad, kiñit-
çә kerkuşis, ңедыр тыйis loktә masiș torokәn.

Gәrdәtәmaş Jefimlәn çuzәmvannez, jugjalәпь
şinnes i viшәtә seteәm lәçьta, top kъз азъе suç
kerkusә i doktorsә.

— No, тый? Myj te setәn keran? — baitә dok-
tor, myskыrtçә sъ дынә. No, kъз? Vazъn-ja tenat sija?

— Myj? Kuvnъ, vase blagoroddo, kad lok-
tis... Ne kolççыпь temъtlovjәn...

— Тыrmas seteәm umәl dumaelә baitnъ... Veş-
kәtam!

— Etə kyz tijanla kolə, vase blagoroddo, ızıt atla, a toko mi vezərtam... Şmert-kə loktis, dak myj-ni setən. Doktor dasvit minut dyrna vişətə Jefiməs; səbərşan suvtə da baitə:

— Me nəm og vermə kerpə... Tenət koləボ
nicae munpə, setçin tenət operacia kerasə. Əni-zə
mun... Soni mun! Nevna şorən-ni toko, əni bolni-
çaas uzənə-ni, no da nəm, me tenət gizətok şeta.
Kylan?

— Bałusko, da myjən-zə sija munas? — baitə
Palad. — Mijan yələs avı.

— Nem setis, me kora gospodaşlış, niya şe-
tasə vəvsə.

Doktor munə, masişs kusə i bəra kylə „vi-
vi-vi“... Zyn ças vərən, kinkə kylə loktə. Etə
gospodaş ıstisə telega bolniçaas nüntə. Jefim
ləşətçə da munə...

No vot pondətçə jugdənə, gaza asyəls. Palaqəs
avı: munis sija bolniçaə tədnə, myj kersə Jefiməs-
kət. Kytənkə kylə gorzə kaga, Varka kylə, kinkə
top-kyz sə golosən şybə:

— Ə-ə-əva-əva-əva, pişnaoksə me şyla...

Loktə Palad i sija pernapasaşə da suskə:

— Ojnas kerisə sylə, a asjaponlaqas lovəs-
petis. Viştalənə, şorən-pə vajətit... Kolis-pə ożzyk...

Varka munə vərə da setçin gorzə, no drug kin-
kə vartə sə şivi kuza setəm vynən, vydəs lukaşə-
kyməsras kyz berdə. Sija oştə şinnezə i azzə
oşis kəzainsə, sapog vurişə.

— Te myj-zə etə, lokvir? — baitə sija. — Kagaşs-
gorzə, a te uzan?

Sija zubyla sija neekə peləttas, sija zegnita jur-nas da pondə gytçətń zýrkaşə, qurkjatla assis pişnasə. Vez pjatnaś i vesjan da ruzum vuzərres əvtçən, niigajtən da çozə vəra pondən bergauny sə juryn. Bəra sija azzə kizərik naşa ıvzət tuj. Kotomkaa oñırıś i vuzərres vodisə da kəz onən pondisə użny. Vižətə nə vylə da əddən i əddən-ed petə Varkalən onys: sija siş-vy vodis, no Palad matıys munə səkət ordçən da termətə sijə. Kęknan-nıś termasənə medaşnə karə użə.

— Xrista radi şetystə! — korə matıys panıt sedišsezliş. — Miloşnytə kerə, gospoda batuškoez!

— Vaj tatçə kagasə! — panıt goratçis sylə kinlənkə tədsa goles. — Vaj tatçə kagasə! — mədətپryrşa suis sijənzə golosnas, no çorxta, ləkən.

— Uzan, ləkvir?

Varka çecçəvtis, zar keris; sija tədə nı, myj sefəemys: ne ıvzət tuj, ne Palad, ne panıt sedišsez, ne, a sulalə zoz səras ətnas toko kəzajkaś, kəda loktis verdəyń assis kagasə. Kytçəz kəz, lışera kəzajkaś verdə kagasə, Varka sek sulalə, vižətə sə vylə da vižcişə, kər dugdas. Ətəras, tədalə, ləzətə-nı sənədəs, vuzərres da potolokşa vez pjatnaś tədçəmən keldətən-pi. Çozə asjapon.

— Boş! — suə kəzajkaś, aćś kizalə moros veşşa kizzezsə. — Gorzə. Vomžalisə naťtə.

Varka boştə kagasə, vodtətə sijə zýrkaə da vəra pondə gytçətń. Vez pjatnaś da vuzərres uçətikən pondən əsnə-pi, qekinlə lois rygn sə jurə da jojdən sylis jursə. A onys petə ozzə moz,

әddən-ни i uzəvy! Varka püktis jursə zýrka dorıs výlas da pondis gýtcəńń výd tusanas, medvь rälatńń onse, no şinnes şo-ни lakaşəńń da i jürs şekyt.

— Varka, lont gorsə! — kívış ıvəs sajın golos kəzajkalən.

Týdalə, kad-ni çeççypń da kutçypń iz berdə. Varka siş i kołə zýrkasə, kotərtə pesla sarajə. Sija rad. Kər kotraşan da vetlətan, sek on ne siş-zýk petə, kyz pukalikə. Sija pýrtə pes, lontə gor, i kylə sija, kyz pondətçə bertrə tuvdəm çuzəməs da jugtynpń jurş dumaez.

— Varka, suvtət samovar! — gorətis kəzajkaś.

Varka suvtətə samovar, toko jestə əztyńń sar-tassezsə da şujiyńń samovara, kyz kívşa eəktə kerpə mədikə-ni.

— Varka, miškav kəzainəslis golosiesə?

Sija pukşə zozə, vesətə galosiezə da dumajtə: a vir-vy ıujiyńń jursə ızyt, pýdən galosaa da uzýtyn setçin ղevna... I drug galosaaś pondə výdtynpń, połdnı, loə výdsə zýras. Varka uşkətə sotkasə, pondə zegjypń jurnas, výlikə şinnezə, starajtçə vižətńń siz, medvь emtorres ez výdmə da və-rətçə səsin ozyń.

— Varka, miškav ətersańas poss, to sted-ni výdəs otiŕysliş!

Varka miškalə possə, ʒimlalə zýrsə, sývərşan lontə məd gorsə da kotərtə ıavkaś. Uzys una, avu ətik soçcişan minuta.

Nem setəəni avu şeket, kyz sulavpń kuxnasa pýzan ozyń da vesətńń kartovka. Kýskə jursə pý-

zar doras, veriktən şinoşas kartovkaezs, pürtəs-
kişis usə. Sə dənət vətlətə rizəm sosseza loq
kəz kəzajkaabs. Setəəm gorən baitə, vədəs pellezən
goralə. Əddən şəkət kəvzənə niyə əbed pəra, miş-
kaunə, vurnə. Ovlənə minuttez, kər okota, nəm və-
lə ne vişətnə, uşkətçənə uzənə zozə.

Çulalə lən. Vişətə Varka rəmət əsənnəs vylə,
cikırtəm kəsiçaezsə da radujtçəslə, oz təd məjşən.
Rytşa rəməs laskajtis lakaşəm şinnezsə da kəsjə sələ-
çoza çəskət on. Rytnas kəzainnes ordə loktənə gəşsez.

— Varka, suvtət samovar! — gorətlə kəzajkaabs.

Uçət vəli kəzaevəslən samovarnəs: medvə pət-
kətnə çajən, kolis samovarsə suvtətlənə vit kəpəm
gəgəriş. Çaj vərşən Varka vədsa ças sulalə ətik
mestayn, vişətə gəşses vylə, vişcişə kəzajkaablış-
eəktəmməz.

— Varka, kotras, boş kuim butylka sur!

Sija çecçəvtə mestaşis, kotərtə cozagzyk, medvə-
palətnə onsa.

— Varka, kotras vinala! Varka, kytən stoporə?

Varka, vesət şelodka! No vot, ķyzkə gəşsez
munisə; kusətənə biez, kəzaevaez vodənə uzənə.

— Varka, gytçət kagasə! — kəvşis medvərja
eəktəm.

Goralə gorən taçkan gag. Potolokis vez pjat-
naas i vesjan da ruzum vuzərres vəra pondənə
zynoşa Varka şinnezə migajtnə vəbşətənə sylis jur.

— Ə-ə-əva-əva, — ənurkjətlə sija, — pişnəoksə me-
şyla...

A kagaabs cirzə, şemdə gorzəmşən. Varka vəra
aazzə naşa əzət tuj, otiress kotomkaezən, Paladəsə, aj-

сә Jefimсә. Sija въдәs vezәrtә, въдәs тәdә, no он-
зыл-uvjaas oz vermъ ңекъз vezәrtп sijә, kәda do-
rә sylis ki-koksә, kin пырьstә sijә, oz set sylә ov-
пъ. Sija ңоззаşә, kossә sijә vъnsә, medbъ mezdәtç-
пъ sylis, no oz азъ. No sija үurdәtçә, puktә въ-
dәs assis lьshinsә, viшәtә vevdәrә migajtan vez pjat-
naas vъlә, no gorzәm sъ kylәm вәrъn sija азә etә
vragсә, kәda sylә oz set ovпъ.

Eta vragъ —kaga:

Sija șeralә. Sijә diwoas kułis: къз sija озък
ez vermъ tәdnъ etateem puşlaksә? Vez pjatnaas,
vuzәrres i taçkan gagъs kazъtçә tozә șeralәnъ da
diwuijicәnъ.

Jәjmәm dumaez katтәnъ Varkaәs. Sija çecçә tu-
baretkä vlyis, șeralьslә, oz i mignit, vetlәtә zbrәttis.
Sylәn dolta ceplaşьslә şelәm ena dumaezşan: vot
sija әni mezdişas kagaiş, kәda doris sylis kikoksә.
Vi, nъ kagasә, a sъvәrъn užnъ, užnъ, užnъ.

Migajtъslә, șeralә, grәziitә vez pjatnaas vъlә,
Varka guşaşә zyrka dыnә da тъskыrtçә kagaъs dъ-
nә. Zagәtis kagasә da çoza vodis зозас. Șeralьslә
radşan; pozә әni sylә užnъ; minuta bәrşan užә kъz
onәn, kъz kulәm...

PIKSAN

Moritçəm dukən kəzovəj çassaaət, kədija suç vəli katlışəm çerañvezəni da kəz ləsən, kəssis vər dorə Demenəv xutoriş pişsalən prikas-ik Meliton Səs-kin. Sylən Damka ronokbəs soguñyəm dvorñazka da şətter—rodşan, əddən i əddən uməlik ryeeria, vəz-sə kəstəm uvlana da vətçə kəzainbəs şərə, starajtçə ne vyekeńń pırsə. Asjaronbəs vəli uməl, kyməra, koknıt tumanən katlım pües da şəktan turunnes-vyvşan kişsisə gryış votłez. Vərsa muskylşan kəssis paekyra niłzəm duk.

Ozas, kylən pomassə çassaaś, sulalisə kyzzez, apües da uvves kolasət tıdalis ылə ožlan tumannəjru. Kinkə kyzzes sajyn kylə orsis askerəm pastuk piksanən. Orsişb goralis ne unazbək vit-kvat notaşa, dýsa kyskis notaezsə, ez starajtçə kərtavnən pijə motivə, no sə piksəmyn kylis myjkə şekyt, əddən-əddən gaztəni.

Kər çassaaś lois soçzək da kəzzes pondisə sorlaşşınb-ni tom kyzzeskət, Meliton kazalis podatən. Şəvtaləm vəvvez, məssez, valaez vətlətisə kussez kolasət, kazətəstisə uvvezən, nukajtisə vər turunsə. Vər doras, valitçəstəm ləsvaa kyz berdə da sulalis starik-pastuk, kəsənlik, vyrgəm zipuna, açys-

sapkatəm. Sija vižətis mu vylas, tıjkə jılış dumajtis, orsis, tıdalə, dumajttəg.

— Zdorovo, ded! — zdorovatçis səkət Meliton vəsnitik şibdəm golosən, kəda vovşo ez ləşav səbəzət tusa da jon, jaja çuzəmbannes şərti. — Kuzan, tıdalə, pəlaşnə piksannas! Kinlis podasə vižən?

— Artamonovskəjə, — dəsa gorətçis pastuk da şujiyətis piksansə konuvłas.

— I vərəs artamonovskəj? — jualis əozzaşıkə Meliton. — Viştav-zə, vılış Artamonovskəj... A me əsənə-ni pondlı. Bədəs çuzəməs gyzzali çassaas.

Sija pukşis ul mu vylas da pondis ləkňə gaze-ta bumagaən papiroosa.

Vəsnitik golosəs kod-zə vəli bədəs posnit eta mortlən, ez ləşav səbəzət tusa da jon çuzəməs şərti: isən-ñałəməs, i şinnes, i kizzes, i kurazkałs, kəda toko uməlika əssis əyrləməs gosa jur vylas. Kər sija baitis da vəqənlis, səbəzət poldəm çuzəm vylən i tılgər vylas tədçis tıjkə zenskəj, guşa, ram.

— Pogoddəys i petnə-ni oz tuj! — gorətçis sija, açsə ətmədərə pondis əvtənə jurnas. — Otırsə esə zərresə ez-na əsimlələ, a zerəs rovno medaşis, jen səkət.

Pastuk vižətis əovoas, kışaq buşitis zerəs, vər vylas, vuzaşışs va paşkəm vylə, dumajtəstis da nəm ez su.

— Gozumtvət-ni setəəm... — əslovzişis Meliton. — I otiřəslə uməl da i gospodałsə ənek्यeəm udovołstvo.

Pastuk esə ətpriş vižətis əovoas, dumajtəstis da gorətçis suvtçəsləmən, top kış səskə bəd kışvsə:

— Bədəs ətiklaə loktə... En vižciş dobro.

— Къз tijan estən? — jualis Meliton, açxs kuri-tə.—En ażżejvib artamonovkəj oktassis tar pi jannesə?

Pastuk ne coza viştalis. Sija vəra viżətis povo-as, bokkə zas, dumajtystis kvarkxsalis śinneznas... Tədçə, myj, tħadalə, dontis assis kvvvezzə i medvə nijə eżə jonzxka dontny, sija starajtçis suvlyńc kvv-vezə nuzətəmən, mukəd tożestvennoşən. Sə as-koda ċuzəm vylən tədçis sylən pərişs i, sħaqq, myla nyrxs vəli boštəm şedloən məz, da nyrxs-ses viżətissə vevdərə, kazxtçis xitrəjən da modnəj.

— Eg, rovno, eg ażżejv,— baitə sija.— Mijan vərališs, Jeremkaś, viştavlis, bvx-tə-pə Illa lun pə-ra cirmətəm Pustosja gəgəriş əti tħeləp, da nattə wəbətçə. Jeea kaċċa.

— Da, jeea, vonə, jeea... Bvddlañp jeea! Vəralə-mys, baitny-kə dak, uċat, a kəda em, dak ny ber-də nəm i kiez paċkajtny — ez eżə vydmy. Seteəm eżə posniż, viżətptyə stbd ny vylə.

Şerəmtçis Meliton da əvtystis kiən.

— Myj toko oz kerşy talapəv juġbytx? Smek toko ətik, kajjezbs tavo mədkodəş loemāš, pəzşxny pukşənny şorən i eməs, kədha Petyrılnəz ez-na kolt-tez vylvxinys çetçylə. Setən i jen!

— Bvdəs ətiklaə loktə,— suis pastuk da lebtis jursə.— Məjmuşa gozumə jeea vəli kaċċa, a tavo vovşo ez lo. Me siż primeċajta, coza ne toko şojan kaċċa, no i nekxeem kaj oz koċċx.

— Siż,— soglašilçis Meliton, dumajtystəm vərgyń.

— Eta vy.

Pastuk ьslolvzişəmən şerəmtçis da pondis go-giņauńc jurnas.

— Divə! — sujs sija.— Kytçə sija vədəs loe? Kəkdas vo gəgər bərlənə, tədvülyən, estən i əzəoges vəlisə, i turiezəs, i utkaezəs, i tarrezəs — toko suksis-kojis! Vəvli vot oزəy, gospodałs loktasə vəravnırta, dak toko sijə i kylan: pu-pu-pu! pu-pu-pu! Məmda vəlisə dupelles, vitulgannes, kronspilles, a posnit çirəkkezəs da kułikkezəs, kyz şədkajjez, livo suam, vorovejjez — şinən on suz! I kytçə sija vədəs lois! Nelki uməlik kaıjs-nı avi. Əsisə kytçəkə i orjovves, i sokovves, i şuzzes... Jeeazək lois vədkod zvirəs. Əni kəinnes, ruççes jəeazəkəş, a nəto sto os, livo norka. A ożəy, loşsez vəllisə nelki! Noldas vo kyz primeçajta vois voə jen deloezsə i siž vezərtə, eta vədəs ətiklaə lokta.

— Kytçə?

— Umələ vədəs. Kolə dumajtəsny, givelə... Loktis kad miryslə kuypə.

Starik puktis jur vylas küräzkasə da pondis viziətnə povoas.

— Zał! — ыslovzişis sija nedyr myjiş çələm vərşan. — I kyeem ed zał! Sija, koçesno, jen vola, ne mijanən mirys kerəm, a myjkə şo-nı, batusko, zał. Siž sunpə, ətik pu koşmas livo, suam, ətik məskulas da to zał kütə, a kyeem viziətpytə kolı vədəs mirys munə sojlaqə? Məmda dobgoys, gospodi lisiş! I sondiys, i povoys, i pues, i jueys, i vyd kod tvarəs — vədəs eta kerəm, ləsətəm ətamədnys dýrə, oça vajətəm. Vədəs deloəz vajətəm da assis mesta tədə. I vədəs etylə kuypə kolə!

Çuzəm vylas pastukbəslən myçcişis kyeemkə negazən ыqnaləm, pondisə türkətnə şinloppezəs.

— Te baitan — mırıslə kuvnń... — dia Mejiton,
açsəs tıjkə dumajtə.— Podi-kə, i coza şvetıslə kon-
ec, a kajıs şərti toko oz poz tədńń. Eta veş, kaj
nem oz vermə tədşətnń.

— Ne toko ətnanıś kajjes,— suis pastuk.— I
zvirıś, i podaśs, i mosses, i çeriś... Mən on
verit, dak juas starikkəsliş; bıd mort tenet viştalas,
çeriś əni vovşo ne sija, kəda vəli. I morjoezas,
i tıbezas, i juezas çeriś voiş voə şo jeeazık i
jeeazık. Mijan Pesçankań, tədvılyń, arşınnej su-
kaez sedavlisə, i nəlimmezəs, i sıpıś, i jodiś,
bıdəs gıriş çeriś vəli, a əni kıjan-kə suka-
okəs, lıbo okunəs çetvert kuzaə, dak i to ızət atlıjenlə.
Da i jorsıś kodası abu. Voiş voə şo umıžık i uməlzik,
a çulalas-kə əneuna, dak vovşo çeriś e z lo. A voşın
ənnə juezsə... Juezıś, əveoş, koşmən!

— Eta vı, sto koşmən!

— Sija vot i em. Voiş voə şo posnítzık i
posnítzık, i abu-nı nija gublannezəs, kədnə vəlisə.
Vono, azzan kussezsə?— jualis starik, tıççalə açsə
bokas.— Nı sajın von vaz ruslo, zavodınaen
suşə; ajə dırgı setçinət Pesçankaś vizbvtəm, a
əni vişət kytçə sijə əcisses pırtəmaş! Vezşə juş-
lən ərıś, başa, i vişət, kyz vezşıń pondaş, setçəz vez-
sas, kytçəz bıdəs oz koşmə. Kurgas sajas nurrez,
pruddez vəlisə, a əni kytən nija? A kytçə sorres
loisə? Mijan vot saməj estən vəras sor kotərtis,
i setəəm sor, kytçə muzikkez mordaez teçləvlisə
i sukaez kıjləvlisə, dikəj utkaez sə gəgər təvjəvlisə,
a əni rijuv va pəraas oz ovıb vıeəmika vabs.
Da, başa, kytçə en vişət, bıdlań uməl. Bıdlań!

Къкнаппьс çелисә. Meliton suvtatis şinnezse
әти веңтә da dumajtә. Sылә okota vәli tәdvylas
vajәtnь, kәt әти mesta prirodaşis, kәda berdә esә
ez kutçis eta paşkalan givelъs. Tumana da kosәj
zer polosaez vylәt, kъз matovәj şteklo kuza, pon-
disә jugjavnъ çockom pjatnaez, no sek-zә kusi-
sә — etә sondi starajtçis nozzavtпь къмәrrez-pyr-
mu vylә.

— Da i vәrres tozә... — gorәtçis Meliton.

Da i vәrrez tozә... — sijә-zә gorәtçis pastuk. — I
keralәnъ niјә, i sotçәnъ niја, i koşmәnъ, a
viliš oz въдмъ. Keda i въdmas, dak sek-zә sijә
keralәnъ; talun petas, a asyn, vižet, i keralәmaş-ni
ořirъs, — siž orlъtәg, kъtçәz nem oz kołtçъ. Me,
dobrәj mort, kъз volasә şetisә da şо sъşaŋ pastu-
sita ořirъslış podasә, volasъ votәz oli pastukәn-zә,
gospodaňslә, viži eta-zә samәj mestaň i kъtçәz
ola, og tәd әti gozumşa lun, medwy setәn me eg
vәv. I въdәs me primeçajta, ne jeea azzыvli as vek
dъrnї, dak әni vezәrtа, myj въd въdmasъs çiňpъ
pondis. Ruzeg-li вошпъ, karç-li, zoriz-li kъeəmәkә,
въdәs әtiklaә lokta.

— Zato ořirъs virzьkәş loisә, — gorәtçis pri-
kassik.

— Mъjәp·virzьkъs?

— Vezәrazъkәş.

— Vezәrnas vezәrazъkәş, etә выl, da myj seş
toňkъs? Mъj vylә ořirъslә vezәrsә kulan doras?
Kunpъ i myvкyđystәg pozә. Mъjә myvкyđsә, koňi
kajъs avi? Me siž çajta, myša jenys şetis myvкyđ
ořirъslә, a vенsә boştis. Nar ořirъs lois, әddәn

slavəj. Primer tujə kət voşńь menə... Gros menam donıs, medbərja mort me dərevnəas, a şotaki vńpə em. Te vot vizət, təpəm şizimdasət vo-nı, a lun-lun pastusita da i esə ojnas dəzirajta kék grivna ponda i użńь og uz, i og kəptər ne; zonə menam tıvkıdaşık meşşa, a suvtət-ko sijə me mestə, dak sija aşınas-zə pondas kornńь sodtət, qeto veşkətçypń munas. Vyl, vyl. Me ɳaɳokşa ɳem og şoj, ɳaɳıs mıjan „насущны́й даждь нам д'чесь“. I ajə menam tozə ɳaɳşa ɳem ez şojlıvı, i qedə, a ənna muzikbıslə i çajə vaj, i vinasə, i bulkaesə, i medvę użńь sylə zarjaşaṇ zarjaəz, i veşkətçypńtə, tıj toko ozkor. A tıla? Slabəj lois, vńpıs oz suz, medvę ɬerpitń. Sija i rədvwę oz uz, da şinnezbs ɬakaşəpń— ɳem on ker.

— Etə vyl,— soglaşitçis Meliton.— Nem oz sulav əni muzikbıs.

— Nem greksə sajəvtń, govnam godış godə, a voşńь-kə gospodaəs, dak nija esə muzikbıssha vırazıb vıntəmşalısə. Ənna barınıs vıdəs tədə, setəəmə tədə, kədə və i tədnıez kov, a tıj tolkıs? Vižətan sə vylə, dak zał kutə... Uməlik, kəsənık, top kəz vengereç kyeəmkə, qeto francuz, ne vižńь aşsə oṭır ozyń, ne tıgər — sylən ətik toko ɳımtıs, sto barın. Abu sylən ne mestə, ne delo i on təd, tıj sylə kolə, qeto sija vugyṛən pukalə da çeriez kÿjə, qeto kujlə gaē da kniga lıddə, alı muzikkez kolasıb zəzə da tıjkə ɬobə, a to, kədına eýgəş, dak pisarə medaşəpń.

Siş puştakən i olə, a oz i dumajtıs sə jılış, medvę aşsə nastojassəj delo berdə velətnı. Ozza-

жариннэз зыпъс генераллеzen олисә, а әнлаeзъс — әтик лак.

— Govmisә әddәn,— gorәtçis Meliton.

— Sijәn i govmisә, sto jenъs vynsә түрддис. Jenъslә рапт on mun.

Meliton вәра suvtästis shinnezsә әтик тоçкаә. Dumajtästis nedyr, ьs lovziçis, къз lolalә baitçis, къз aşpъsә viзәп kuziç morttez, әvtästis jurnas da gorәtçis:— A түjшаң вьdәs? Gresitam una, jensә vunәtim... seteem, tьdalә, kad loktis, medvъ вьdәnlә pom. I sijә sunъ, ne vek zә mirъslә ovъ — kad i çes ni tәdnъ.

Pastukъs lovziçis i medvъ dugdәtпь etә цевъ-еem ваşnisә, sija vessis kъzъs dьniш da pondis lьd-фпь shinlednas mæssezsә.

— Ge-ge-gej! — gorәtçis sija. — Ge-ge-gej! A med tijanәs, аву tijan vylә цекъеem izvod! Рыг-тis jirә neçistәj şilaьs! Tu-lu-lu!

Sija duzgyltçis da munis kussez dьnә әк-тьпь podasә. Meliton çecçis da pondis minnyzagәník vәrdorәt, sija vižәtis kok uvtas da dumajtis; sylә şo esә vәli oxota воşпь tәdvylas kәt түjкә әтикә, kәdaә eъ esә ez pavk smertъs. Kosaj zer polosaes kuza вәra pondisә jugjavny çoçkom pjatnaes; niya çecçәvtisә vәr jyvvezә da kusisә va lissez kolasып. Damka ażqis kussez uvtis jozәs, i medvъ viştavny kәzainъslә, sija pondis vuytnъ.

— Zatmeñnoys vәli zә tijan? — gorәtçis kussez sajsan pastuk.

— Vәli! — рапт gorәtçis Meliton.

— Siз. Вьdәs otırъs zalujtçәпъ, түj vәlәm.

Тъдалә, тајә, і кытәрас не перјадок зә! Не вең сија. Ге-ге-геј! геј!

Вәтлис pastuk podasә vәr doras da valitcis къз бердә, визәтis нәвоас, не термашәмән къскис кон-увтшип piksansә da pondis оғспы. Sija озза moz-zә orsis, masinalnәja i siz-zә boşlis не unazъk vit-kvat golossha, къз виѣте авуна sedlәm sь kijә piksanъs, sъezъs petisә polәmәn, arttag, ez jitshә nijsa motivnas, no Melitonlә, kәda toko dumajtis mirъs kulәm jylis, orsәmas kъvhis тъjkә әddәn gažtәm da nelubәj, kәdә-въ sija ez i kъvly. Med vъlyп çirəstan golossez, kәdna drәzitise da orlašíse, kazitcis pałettәma gorzәпь, top kъз piksanъs vәli povzәm da višiš, a med kъz golosses top kъз kazmetisә tumansә, lapsыrtçәm puesә da rud нөвөсә. Seteәm muzъkabs vәli pogodqdas şәrti, starikbs şәrti da sь başniyss şәrti.

Melitonlә okota lois zalujtçыпь. Sija şibәtcis starik dыnә da sь gaztәm, şeralana çuzәm vәlә da piksan vъlә vižәtәmәn pondis вовгыпь:

— I ovnъtә umәlzъk lois, ded. Sovşem umәla ovşa. Neurozajjez kъeәmәş-kә, rozoritçәm, podaqs kulә, sogattez... Әdәlejtis nuzda.

Prikassiklәn ръktәm çuzәtъs gәrdәtъstis da tәdçis kъeәmkә tәzdişәm da inka vъrazenqо. Sija vәrәtъstis çuqneznas, kъз въ kossis kъvvezsә, med-въ viştavny аşsıs çuvstvosә da pondis baitnъ oзлап:

— Къкјатъs mict çeļadә, inә... i mamә esә lovja, a uz donъs toko das rub tәlişnas, aslam naqsov vъlyп. Umәla olәmşaq inә sotana kod lois... me аçым dugdьvltag juя. Me mortъs baitcis,

kuza kъз аçытмәs виçпь, velәtçi невна. Мепыт въ рукаунь gortъn, spokojoyn, a me въдса lun, kъз pon, pissalәn, sijәn аву menam ңекъеәm vozmoznoş: kerkuә ңелүвәjşalis!

Кълә, къз къльс вовгә vovшо ңe sijә, тyj mәdis въ viшtaunь, prikassik әvtъstis kinas da gorәtçis:

— Koли kувнъ mirъslә, dak cozzъk-ңi-vy! Nem kadsә kъskъпь da otiрsә veşis muçitnъ...

Starik jansәtis tъrppez, is piksanә, çikъrtis әt şinsә da viшәtis uçitik piksan oшtaas. Çuzәm vъlas tәdçis sъlәn gазtәm, top kъз omәn vevtәm shinvaezәn. Sija sъnъ kersis da gorәtçis:

— Zaл, batusko! I, kъeәm-ңi-ed zaл! Mu, vәr, ново... въdkod tvarъs—въdәs ed sija kerәm, lә-sәtәm әtamәd berdә, ovnъ. Torkşas въdәs veşis. A jonzъkasә otiрsә zaләş.

Veras kylә pondis kişşynъ gyris zer, keda ves-sis vәr dorlañas. Meliton viшәtis zerъslan, kizaşis da suis:

— Muna җerevнәә. Aзzişlъtәз, ded. Tenә kъз sunь?

— Luka Bednәj.

— Aзzişlъtәз, Luka! At्तә tenyt bur kъvvet ponda. Damka, tu! Meliton prossajtçis pastukkәt da munis oşlaң vәr dorәtтis, a sъvәrşaң uvдәrәt-tas, viш kuза, keda ңeunaәn нursalis. Kokuvtas piž-raşis va da simәm osoka, keda so esә vәli vez da ul, ңевкнитçәm mu berdas, kъз въtте polә kok uvтә taләtmiş. Nur sajas, Pesчanka ju bereg doras, keda jъliş baitis ded, sulalisә baddez, a пъ sajnъ tumanas ләz viшis karşa riga. Cuvstvujtis, sto ma-tъn-ңi sija nesçasnәj, nemәn ңe padmәtan

kađas, kər ıvvəs loənə rüdəş, müss naşa da kəzət, kər duşməm vad kazxtçə eəgə gaztəmzək i şyru kuşa lezçənə şinvaez, toko ətnapnə turiez münənə ətlasa bedaşis, da i niya vystə sçassonəsə tycçalənə gəzəm priroda ləgənə poləm uvja, tərtənə nəvo uvtsə təzdişana, əuzvəv pişnəen.

Meļiton kəssis ju dənəz da kəvzis, kəz vəras kusisə piksanlən 8yəz. Sylə şo eəgə vəli oxota zalujtçənə. Gəztəma vişətis sija bokkezas, sylə kazitçis setəəm-ni zal i ənəvəs, i müss, i sondiys, i vərəs, i aslaş Damkaşs, a kər med vəsnit pəlan golosəs paşkalis ruas, vavjaşis omən, kəz mortlən gorzan golos, sylə lois əddən kurxt, obidno nə porjadokxs vylə, kədə tədçis prirodaas.

Vəsnit golosəs kylis drəzitish, no sekzə kusis da çəlis piksan.

NAŁIM

Gozumşa asjapon. Sənədən lən: toko kylə ʒurtsla vəregən jen kəvylka da kytənkə kylə ʒulzə ıbsar. Noboas vərətçytəg əsalənə bord չuzəma kəmtər palakkez, vaçkişlənən niya kisşəm ləm grudkəez vylə. Kupalna stroitan dəpən, zəlonəj vad uvez üvtən, baraktajtçənən vayn, ızət kəsənək plotnik Geraşim, gərd çitkyla jursia, gənən vevtüşəm չuzəmənən poiktə, turtə, kvarkəsalə şinneznas, pessə məjkə kəskənən vad uvezəsi, vədsən kytəssis ʒullaşə va. Sazenjəe bokynzək Geraşimşa gorsvi vayn sulalə Lubim plotnik, tom, gərva mizək, jyla չuzəməvana, ziz vişana şinneza. Gerasim i Lubim kəknannəs vəlisə jərnəs-vessanaəs, vədəs ləzətəmaş, məla dyr-ni sulalənən vaas...

— Da məj te şo kinat tojan? — gorətlə gərva Lubim, açıs drəzzətə, kəz likoradka zegjə. — Kyrssəş jur! Te viş sijə, viş, a to svylknitas püssas. Viş, sua!

— Oz püssə... Kytçə sylə munnp? Sija vuzzez uvtə pırəm... — baitə Gerasim, ʒurtan ʐekylan baskoq golosən, top kəz petənən syes nə gorssis, a kypəm püssis. — Niľg əddən, kutnə nə kəti.

— Annezəttəs te sijə kut, annezəttəs!

— Oz tıdalə annezs-da... Sılav, myjkə verdət kuti... Tırp berdas tarapnıtçı... Kurtçaşə, sut!

— En ķıskъ tırppezəttaş, en ķıskъ — lezan! Anne berdə tarapnıtçı, annezəttaş sapırnıt! Bəra pondin kinat tojnır! Ələstəm te muzik, prəştit jeninqəj baťusko! Sapırnıt!

— „Sapırnıt taj tenyt...“ — draznıtə Geraşim. — Kyeəm komandır ażzişəm... Loktin-ŭb da i kutin açyt, gərva kuł... Myj sulalan?

— Kuti, kəvə tujis dak... Tujə-ja təpəm setəem uçətəslə bereg uvtyn sulavny? Setçin rýdən!

— Myj, kət i rýdən dak... Te səp...

Gorbun əvtəssə kiezən, vartçə Geraşim dənə da kütçisə vadı uvvez berdə. Suvtçəstis-ŭb sija da buz-gış pýris va rýdəsəzəs. Kajisə pollez va vevdərə.

— Baiti-zə, myşa rýdən! — suis sija ləğən şinkətmessə vərətəsləmən. — Şivi vylat-ja myj-ja pukşa?

— Te vuzzes v'yə suvt... Vuzzes-ed unaəş, top kəz pos...

Gorbun kossə pjatanas vuzzesə, jona kütçisə nə ətik uv berdə da suvtçə səvylə... Kər dug-dis əvtçəny da bura suvtis vil mestəə, sek sija kəstişis moz, çatırtçis, medvə əmas ez pýr vaş, pondis veşkət kinas saritny kossyń uvvəs kolasiş. Nuvt kolasseşis da niəən vevtəm uvvəs uvtış kos-sikə kinas inmə vıekaşan rak çeplanə.

— Tenə esə kułəs, avu ażzıvləmaş! — baitə Lu-bim, ləğən raksə çapkə beregə.

Kiès sylən pavkə Geraşim ki berdə, sə ki rə-lən sija lezis kisə uvlaqə da sedə kias myjkə niľg, niľg, kəzət.

— Vot sija!.. — radujtçemən suə Լubim. — Jon kod, sut... Paşkət çuṇqeztə, me sijə... annezətṭas... me sijə... Şet toko kütçəpə. Եlə, sut, vuzzes uvtə ryrəm, nekət sijə i kütən da... Ne sednə jurgəs dənə. Կynətəs toko kylə ki uvtam. Vij me şili vyllış nomsə — kurtçəvtis! Me şylə... annes uvtə sylə... Te çuvjy sijə bokətṭas, çuvjy! Toj sijə çuṇqeznat!

Gorbaç poldətis rožavannesə, dugdəstis lolavnъ, suvtətis şinnezsə i vidnə pondis ryrnъ-ni annes uvtə, no uvves, kəda berdə, vəli kutçisəm sulga kinas, çastisə i sija əstə ətşəkətəsə, — buzgişə usə vaas! Top-kyz povzəmşaŋ rynnəpə, bereg dorşaŋ vav kyeheeze, bülətənə kajectən pollez uşanın veştas. No nedər myjsaŋ çurskişə, mytcisə vər, əx-əx əxkajtə da kutçisə uvves berdə.

— Vəjan esə, kuł morda, ətvət vižnъ te ponda kovşas!.. — kizgə vaitə Geraşim. — Pet, vərən-vytenə kulles dənə! Me açym kyska!

Pondətçəpə vidçəpə... A sondiəs pəzalə sotə. Vuzərrezəs loənə şo zepytzəkəş aşpıssə, kyz lol-lən şurrez... Kuz, basək rəma sontəm sondiən turunys pondə leşnə assis çəskət ma duksə. Coza lunsər nı, a Geraşim da Լubim şo esə turtənə vad-đes uvtən. Kizgan bas da kəpməm çirzana tenor ənigəpə gozşa lunlış çələmsə.

— Kyskъ, annezətṭas, kyskъ! Sulav, me sijə tojysta! Da kytçə te rýran kulaknat? Te çuṇqnat, a ne kulaknat, pýras! Rýr bokşañas! Sulgaladorşañas rýr, sulgaladorşañas, a to veşkət výlas uşan-kə, jestan kulleslə uzyn vylə! Týrpətṭas kyskъ!

Кылә satən svycəkətəm... Lazmət bereg kuza juk-məs dənə dəsa kəssə poda tabun, kədnijə müssənənsə tədalə vətlə pastuk, Jefim. Pastuk, pəriş poda vişiş, pəvşina, riqəvtçəm əma, münə-kə, dak top-kıç tıjkə nırgjalə jurnas, açıs vızətə kok uvtas. Medoş, tədalə, loktisə jukməs dənas bałaez, nə şərə vəvvəz, a vəvves şərə vəliş məssez.

— Tojlav sijə uvtşaṇas! — kylə sija Ľubimliş golos. — Şujs, çuntə! Da te, kul çuzəm, glukəj-ja tıj-ja? Tfı!

— Kinəs ti, vonnez, siş? — gorətlə Jefim.

— Nağiməs! Neküz og vermə kəskən. Vuzzes uvtə pırəm! Rıṛ vokşaṇas! Rıṛ, rıṛ!

Jefim bar suvtətis şinnezsə da vızətə čerialişses vylə. Kutçis sekzə pərtçaşn, mezdətis pelpon vıvşis mesoksə, çəvtn pondis jərnəssə. Ez-ni vermə terpitn, medvə çəvtn vessənsə, siş i pıris vaas vessannas. Vitdas sag gəgər munis kok vılas ńuvt-jain kuza, a səbərşan pondis vartçən.

— Sulalə, edna ti setçin! — gorətlə sija. — Sulav! Ed kəskə ti sijə siş, lezat. Kolə kuzəmən!..

Jefim ətlaaşə plotnikkes dənə i kuimnannəs pondən tojlavn, gyrdzæeznənəs da pişəsseznənəs ətamədnəsə, jona i ćısvıktən, vidçən, tojlaşənəs eti mestaanəs. Gorva Ľubimlə əmas sedə va da şemdən pondə kyzətn.

— Kytən pastuk? — kylə beregas gorətləm. — Jefim! Pastuk! Kytən te? Bıdəs tabunəs sadə pıris! Vasət, vasət sadşis! Vasət! Kytən-zə sija, pəriş rozvojnık?

Къвшәң түзүк голосsez. Сыбәрсан иңкаезлән... Barskәj sad resotka sajsan тьççisә Andrej Andrejeviç barin, zaponәn, kәda vәli persidskәj salis, ki-as boştәma gazeta Выйте көз jualә, viżətә sylaqә, kәdärşan kъşşisә ju kuza gorәtlәm 8ъez, sъbәrşan zangişә viżətnъ kupałqa dъnşis...

— Мыј setәn? Kin rjaksә? — локәn juasә sija. Bad uvvez kolasat kazalis čerialisşezlis vaës kuim jur. Myj ti setәn zəzat?

— Çe-čeri kъjam... — лелгә Jefim, oz ijursә lebť.

— Me vot şeta seteäm čeri! Тавиңs sadә pъrәm, a sija čeri! Kәr kupałaqъs loas gotovәj, kуl-lez? Кък lun-ni uzałat, a kъtәn-nә izpъt?

— Lo-loas gotov... — rjukسә Geraşim.—Gozumъs kuz, jestan esә, vase vъsokoroddo, mişşepъtә. Pxrrr... ңекъз nałimъskәt og vermә otsashu... Pъrәm vuzzes uvtә i ne ətәrә, ne mәdәrә...

— Nałim? — jualә barin, şinnezsә paşkәtъstis-da. Dak kъskә inә cozzыk!

— Uzә, şetan poltinniçok... Kъskam-kә dak... Jon-kod nałimъs, top kъz kъz kupeçika... Sulalә, vase vъsokoroddo, poltinnikъs... mijan pessәm ponda... En əddәn ңaprap sijә, Lubim, a to въdәs muçitan! Uvtşańas pъk! Lebť uvvesә vevdәrlańas, dobrәj mort... kъz tenә? Ne uvlaqә, a vevdәrә, bes! Ed boltъkajtә kokkeznапы!

Çulalә das gәgәr minut... Barinlә ez pondъ tेripitçepъ...

— Vaşilij — usadbań Bergәtçis da pondis go-rәtلىпъ.—Vaşka! Korә me dъnә Vaşkasә!

Kotərən loktis jامسък Vaşka. Əmtərjas тыjkə səskə da şəkəta lolalə.

— Рыг vaas, — eəktə barinъ: — otsav kъskъпь naлимсә... Nalim oz vermə kъskъпь!

Vasilij çoza çəvtçə da pыrə vaas.

— Me sijə... — baitə sija. — Kytən naлимъ? Me əni-zə... Mi sijə mig kosta! A te-въ munin, Jefim! Nem tenət setən, pəriş mortlə, ne as deloat pыgny! Kəda setən naлимъ? Me sijə vot... Vot sija! Lezə kieznъtə!

— Da тыј — lezə kieznъtə? Aşpъm tədam: lezə kieznъtə! A te kъskъ!

— Bытте sijə sis i kъskan! Kolə jurəttas!

— A jurъs vuzzes uvtъn! Durak te seteəm!

— No da te en vuvt, a to kəvas! Lokvir!

— Gospodin barinъ dыrnı seteəm kievvezən, — Ielgə Jefim. — Edə ti vonnez kъskə! Əddən-nı vi-ra zangışəm sija setçin!

— Edəna, me sijə vot ənizə... — baitə barin, — pondətçə çoza pərtçaşпь. — Nol durak ti setən, a naлим kъskъпь od vermə!

Çəvtçis Andrej Andrejeviçs da pыris kъп-тъпътə vaas. No sylən loktəmъ nem ez şet.

— Keravnъ vuzzesə kolə! — oz-nı təd seşşa тыј kernev-da, viştalis Lubim. — Vetly, Gerasim, çerъsla! Çer тыççə!

— Çuqçepətə kət assinъt ed keralə! — baitə varin, kər kъvнпь pondis va pыekъп keraşəm. — Jefim, mun te tatiş! Sulalə, me naлимсә kъska... Ti toko ənza...

Vuzzes kerassisə, niјə koknitiка çeglalisə. Andrej

Andrejeviçlä pondis kÿvşyńь, kÿz sÿlən çuñqes pondisə, kÿlə, rygny na límьs annes uvtə.

— Kÿska, vonnez! Ed zæzə... sulalə... kÿska-ñi!

Va vevdərə tÿççisə ızyt na lím jur, sessha şəd arsÿnnəj tusabs. Şekylə vərətəslə vəzñas na lím, starajtçə mezdətçyńь-vę.

— Veklaşan, suan? Sedin dak on ryssy. Õtta!

Cezmaşyńь vÿdəs pondis barinlən çuzəmьs raduvjaas. Minutajee çulalə tÿjkə çələmən.

— Jonkod na límьs! — lelgə Jefim, morossə gyzjalıslə.—Das punt gəgər kÿskas...

— Da... — soglaşitçə barin.—Kÿpəmьs siž i pojjalə. Siž-vę gyrkbs vÿdəs i petə. A... ax!

Drug kazavtəg kÿz bergətəstas na límьs vəzñas, kÿvşas çerialişşezlə toko kovqitəm... Vÿdənnəs paşkətənə kieznibə da şor-ñi: kaztəvly na lím, kÿz sиənъ.

Цена 60 коп.

А. П. Чехов
РАССКАЗЫ
Перевод В. Нилогова

На коми-пермяцком языке